

บทที่ ๓

การบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักไตรสิกขา

การบริหารเป็นกิจกรรมที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมกันดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ได้กำหนดไว้ร่วมกัน ส่วน สถานศึกษา คือ ที่สำหรับพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ดังนั้น การบริหารสถานศึกษา จึงเป็นที่ปฏิบัติกิจกรรมของกลุ่มบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมกันดำเนินการเพื่อพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ในกระบวนการบริหารจึงจำเป็นต้องนำเอาทั้งศาสตร์และศิลป์มาใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินการเพื่อให้การบริหารงานสำเร็จตรงตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ร่วมกัน สำหรับในบทนี้จะได้นำเสนอ การนำหลักไตรสิกขา มาประยุกต์ใช้ในการบริหาร สถานศึกษา เพื่อเป็นการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางด้านกายภาพ จิตใจ และปัญญาต่อไป การบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักไตรสิกขาที่จะนำเสนอในบทนี้ประกอบด้วย ๔ หัวข้อหลักดังต่อไปนี้ คือ ๑) *หลักไตรสิกขา* คือ อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา เรียกว่า สิล สมาธิ ปัญญา ๒) *การสร้างปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ* มี ๒ ประการ ได้แก่ (๑) *ปรโตโมสะ* หมายถึง องค์ประกอบฝ่ายภายนอก หรือ ปัจจัยทางสังคม เรียกว่า ๖ วิธีทางแห่งศรัทธา ในที่นี้ได้แก่ ทรัพยากรทางการบริหารทุก ๆ ด้าน เช่น บุคลากร ระบบบริหาร หลักสูตร งบประมาณ อาคารและสถานที่ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ อุปกรณ์การศึกษา สาธารณูปโภคพื้นฐาน และสวัสดิการ เป็นต้น (๒) *โยนิโสมนสิการ* หมายถึง องค์ประกอบฝ่ายภายใน หรือ ปัจจัยภายในตัวบุคคล เรียกว่า ๖ วิธีทางแห่งปัญญา ในที่นี้ได้แก่ การทำความเข้าใจในกระบวนการดำเนินงานในทุกขั้นตอนอย่างถูกต้องจนเกิดเป็นสัมมาทิฐิ ๓) *ด้านกระบวนการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา* คือ การนำเอาทรัพยากรทางการบริหาร ทั้งหมดมาใช้ในการดำเนินงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ ซึ่งได้แก่ การเรียนการสอนโดยใช้ไตรสิกขา การสร้างบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตร และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และ ๔) *ด้านผลสำเร็จที่เกิดจากการใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารการศึกษา* ในที่นี้หมายถึง ผลที่ต้องการให้เกิดกับสถานศึกษา ๒ ด้าน คือ (๑) ด้านสถานศึกษา ได้มีปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิพอเพียงต่อการบริหารจัดการศึกษา และได้มีกระบวนการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา (๒) ด้านชุมชน ได้แก่ บ้าน คือ สถาบันครอบครัวในชุมชน มีสมาชิกที่เป็นคนดีไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขไว้ช่วยเหลือครอบครัวและพัฒนาชุมชนมากขึ้น วัด คือ สถาบันทางศาสนาในชุมชนได้สาสนาพยาทเป็นกำลังส่งเสริมพระพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้น

ราชการ คือ ส่วนราชการในชุมชนมีสมาชิกที่เป็นคนดีไว้ช่วยเหลือราชการมากขึ้น ซึ่งรายละเอียดของแต่ละหัวข้อจะได้นำเสนอตามลำดับดังนี้

๓.๑ หลักไตรสิกขา

พระพุทธศาสนาได้เน้นความสำคัญเกี่ยวกับหลักไตรสิกขาเป็นอย่างมากเนื่องจากว่าหลักปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนาทั้งหมดจัดเข้ารวมอยู่ในหลักสิกขานี้ เรื่องของการศึกษาจึงเป็นเรื่องของพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับไตรสิกขาไว้ว่า ได้แก่ อริศีลสิกขา อริจิตตสิกขา และอริปัญญาสิกขา ซึ่งมักเรียกกันง่าย ๆ สะดวก ๆ ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา ๑) **อริศีลสิกขา** คือ การฝึกความประพฤติสุจริตทางกาย วาจา และอาชีวะ ได้แก่ รวมเอาองค์มรรคข้อ สัมมาวาจา สัมมากรรมันตะ และสัมมาอาชีวะ เข้ามา ว่าโดยสาระก็คือ การดำรงตนด้วยดีในสังคม รักษาระเบียบวินัย ปฏิบัติหน้าที่และความรับผิดชอบทางสังคมให้ถูกต้อง มีความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดีงามเกื้อกูลเป็นประโยชน์ ช่วยรักษาและส่งเสริมสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะในทางสังคม ให้อยู่ในภาวะเอื้ออำนวยแก่การที่ทุก ๆ คนจะสามารถดำเนินชีวิตที่ดีงามหรือปฏิบัติตามมรรคกันได้ด้วยดี ๒) **อริจิตตสิกขา** คือ การฝึกปรือในด้านคุณภาพและสมรรถภาพของจิต ได้รวมเอาองค์มรรคข้อ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ เข้ามา ว่าโดยสาระก็คือ การฝึกให้มีจิตใจเข้มแข็ง มั่นคง แน่วแน่ ควบคุมตนได้ดี มีสมาธิมีกำลังใจสูง ให้เป็นจิตที่สงบ ผ่องใส เป็นสุขบริสุทธิ์ ปราศจากสิ่งรบกวนหรือทำให้เศร้าหมอง อยู่ในสภาพเหมาะแก่การใช้งานมากที่สุด โดยเฉพาะการใช้ปัญญาอย่างลึกซึ้งและตรงตามความเป็นจริง ๓) **อริปัญญาสิกขา** การฝึกปรือปัญญา ให้เกิดความรู้ความเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง จนถึงความหลุดพ้น มีจิตใจเป็นอิสระ ผ่องใส เบิกบานโดย สมบูรณ์ ได้แก่ การรวมเอาองค์มรรคข้อ สัมมาทิฐิ และสัมมาสังกัปปะสองอย่างแรกเข้ามา ว่าโดยสาระก็คือ การฝึกอบรมให้เกิดปัญญาบริสุทธิ์ที่รู้แจ้งชัดตรงตามสภาพความเป็นจริง ไม่เป็นความรู้ความคิดความเข้าใจที่ถูกบิดเบือนเคลือบคลุม ข้อมสื อำพราง หรือพร่ามัว เป็นต้น เพราะอิทธิพลของกิเลสมีอวิชชาและตัณหาเป็นผู้นำที่ครอบงำจิตอยู่ การฝึกปัญญาเช่นนี้ต้องอาศัยการฝึกจิตให้บริสุทธิ์ผ่องใสเป็นพื้นฐาน แต่ในเวลาเดียวกัน เมื่อปัญญาที่บริสุทธิ์รู้เห็นตามเป็นจริงนี้เกิดขึ้นแล้ว ก็กลับช่วยให้จิตนั้นสงบ มั่นคง บริสุทธิ์ ผ่องใสอย่างแน่อนยิ่งขึ้น และส่งผลออกไปในการดำเนินชีวิตคือ ทำให้วางใจ วางท่าที มีความสัมพันธ์กับสิ่งทั้งหลายอย่างถูกต้อง และใช้ปัญญาที่บริสุทธิ์ ไม่เอนเอียง ไม่มีกิเลสแอบแฝงนั้น คิดพิจารณาแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ทำกิจ

ทั้งหลายในทางที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขอย่างแท้จริง^๐ สำหรับ ความหมาย และความสำคัญของหลักไตรสิกขาเป็นอย่างไร จะได้นำมาเสนอตามลำดับดังนี้

๓.๑.๑ ความหมายของหลักไตรสิกขา

คัมภีร์พระไตรปิฎกได้บันทึกเกี่ยวกับความหมายของไตรสิกขาไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย สิกขามิอยู่ ๓ ประการ คือ อริสัจสิกขา อริจิตตสิกขา อริปัญญาสิกขา”^๐ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ให้ความหมายว่า ไตรสิกขา คือ สิกขาสาม หรือ ข้อปฏิบัติที่ต้องศึกษา ๓ อย่าง คือ อริสัจสิกขา อริจิตตสิกขา อริปัญญาสิกขา เรียกกันง่าย ๆ ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา^๐ คำว่า ไตรสิกขา แปลว่า สิกขา ๓ คำว่า สิกขา แปลว่าการศึกษา การสำเหนียก การฝึก ฝึกปรี้อ ฝึกอบรม ได้แก่ข้อข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับฝึกอบรมกาย วาจา จิตใจ และปัญญา ให้เจริญงอกงามยิ่งขึ้นไปจนบรรลุจุดหมายสูงสุด คือ ความหลุดพ้นหรือนิพพาน สิกขามีความหมายคร่าว ๆ ดังนี้ ๑) อริสัจสิกขา การฝึกอบรมในด้านความประพฤติ ระเบียบวินัย ให้มีสุจริตทางกายวาจาและอาชีวะ (Training in Higher Morality) ๒) อริจิตตสิกขา การฝึกอบรมทางจิต การปลูกฝังคุณธรรม สร้างเสริมคุณภาพจิต และรู้จักใช้ความสามารถในกระบวนสมาธิ (Training in Higher Mentality หรือ Mental Discipline) ๓) อริปัญญาสิกขา การฝึกอบรมทางปัญญาอย่างสูง ทำให้เกิดความรู้แจ้งที่สามารถชำระจิตให้บริสุทธิ์ หลุดพ้นเป็นอิสระโดยสมบูรณ์ (Training in Higher Wisdom) นี่เป็นความหมายอย่างคร่าว ๆ ถ้าจะให้สมบูรณ์ ก็ต้องให้ความหมายเชื่อมโยงถึงความมุ่งหมายด้วยโดยเดิมข้อความแสดงลักษณะที่สัมพันธ์กับจุดมุ่งหมายต่อท้ายสิกขาทุกข้อ ได้ความตามลำดับว่า ไตรสิกขา คือ การฝึกปรี้อความประพฤติ การฝึกปรี้อจิต และการฝึกปรี้อปัญญา ชนิดที่ทำให้แก้ปัญหามนุษย์ได้ เป็นไปเพื่อความดับทุกข์ นำไปสู่ความสุขและความเป็นอิสระแท้จริง เมื่อความหมายแสดงความมุ่งหมายได้ชัดเจนแล้ว ก็จะทำให้มองเห็นสาระของไตรสิกขาในแต่ละข้อได้ชัดเจนตามไปด้วย^๐

^๐ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๕๑๔-๕๑๕.

^๐ อ.จ.ด.ก. (ไทย) ๒๐/๕๐/๓๑๘.

^๐ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๗๐.

^๐ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พุทธธรรม, หน้า ๖๐๓-๖๐๔.

๓ .๑.๒ ความสำคัญของหลักไตรสิกขา

ความสำคัญของหลักไตรสิกขา หมายถึง ข้อกำหนดที่เป็นลักษณะเด่นพิเศษของหลักไตรสิกขา พุทธพจน์ต่อไปนี้เป็นสิ่งยืนยันให้เห็นถึงความสำคัญอันเป็นข้อกำหนดที่เป็นลักษณะเด่นพิเศษของหลักไตรสิกขาได้เป็นอย่างดี คือ

“ภิกษุทั้งหลาย สิกขา ๓ ประการนี้แล ภิกษุผู้มีความเพียร มีความเข้มแข็ง มีปัญญา พังพินิจ มีสติ คຸ້ມครองอินทริย์ ครอบงำทุกทิศด้วยอัปปมาณสมาธิ ประพฤติอริสัลลสิกขา อริจิตตสิกขา และอริปัญญสิกขา เมื่อก่อนฉันใด ภายหลังก็ฉันนั้น ภายหลังฉันใด เมื่อก่อนก็ฉันนั้น เบื้องต่ำฉันใด เบื้องบนก็ฉันนั้น เบื้องบนฉันใด เบื้องต่ำก็ฉันนั้น กลางวันฉันใด กลางคืนก็ฉันนั้น กลางคืนฉันใด กลางวันก็ฉันนั้น ภิกษุเช่นนั้น บัณฑิตกล่าวว่า เป็นนักศึกษา เป็นนักปฏิบัติ และมีความประพฤติบริสุทธิ์ ภิกษุเช่นนั้น บัณฑิตกล่าวว่า เป็นผู้ตรัสรู้ชอบ เป็นนักปราชญ์ เป็นผู้ถึงที่สุดแห่งการปฏิบัติในโลก ท่านผู้ประกอบด้วยวิมุตติอันเป็นที่สิ้นตัณหา ย่อมมีจิตหลุดพ้นจากสังขารธรรมเพราะวิญญาณดับสนิท เหมือนความดับแห่งประทีปฉะนั้น”

พุทธพจน์ที่ยกมานี้แสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาได้ให้ความสำคัญกับหลักของไตรสิกขาเป็นอย่างมาก คือ เป็นหลักธรรมสำหรับฝึกมนุษย์ ให้เป็นผู้มีความประพฤติดี มีจิตใจดี มีปัญญาดี สำหรับข้อกำหนดที่เป็นลักษณะเด่นพิเศษของหลักไตรสิกขา มีดังต่อไปนี้

๓.๑.๒.๑ หลักไตรสิกขาเป็นที่หลอมรวมสิกขาบทในพระปาฏิโมกข์ คือ พระพุทธเจ้าทรงแนะนำให้ภิกษุ ศึกษาในหลักไตรสิกขาแทน การฟังหรือ การสวดปาฏิโมกข์ในที่ประชุมสงฆ์ทุกกึ่งเดือนได้ ดังข้อความในคัมภีร์พระไตรปิฎกว่า สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาศาลา ป่ามทวัน เขตกรุงเวสาลี ครั้งนั้น ภิกษุวัชชีบุตรรูปหนึ่งเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สิกขาบท ๑๕๐ ถ้วนนี้มาถึงวาระที่จะยกขึ้นแสดงเป็นข้อ ๆ ตามลำดับทุกกึ่งเดือน ข้าพระองค์ไม่สามารถศึกษาในสิกขาบทนี้ได้” พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “ภิกษุ ก็เธอจักสามารถศึกษาในสิกขา ๓ คือ อริสัลลสิกขา อริจิตตสิกขา และอริปัญญสิกขาได้หรือไม่” ภิกษุวัชชีบุตรนั้น กราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์สามารถศึกษาในสิกขา ๓ คือ อริสัลลสิกขา อริจิตตสิกขา และอริปัญญสิกขาได้” พระผู้มีพระภาคจึงตรัสว่า ถ้าเช่นนั้น เธอจงศึกษาในสิกขา ๓ คือ อริสัลลสิกขา อริจิตตสิกขา และอริปัญญสิกขาเถิด เมื่อใด เธอศึกษาอริสัลลสิกขา อริจิตตสิกขา และอริปัญญสิกขา เมื่อนั้นเธอ ก็จักละราคะ โทสะ และโมหะได้ เพราะละราคะ โทสะ และโมหะได้ เธอจักไม่ทำกรรมที่เป็นอกุศล จักไม่ประพฤติดังที่เลวทราม ครั้นต่อมา ภิกษุนั้นศึกษา อริสัลลสิกขา

อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา ก็ทำให้ สามารถ ละ ราคะ โทสะ และโมหะได้ จึงไม่ทำกรรมที่เป็นอกุศล ไม่ประพฤตีสั่งที่เลวทรามอีก^๐

๓.๑.๒.๒ หลักไตรสิกขาเป็นสิกขาบทเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ คือ ภิกษุที่ปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาบริบูรณ์ แม้จะละเมิดสิกขาบทเล็กน้อยบ้าง แต่ถ้าได้สมาทานศึกษาในสิกขาบทที่เป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์อย่างมั่นคงก็สามารถบรรลุนิพพานได้ คือ พระพุทธเจ้าตรัสถึงการที่ภิกษุที่มีศีล สมาธิ ปัญญาบริบูรณ์ แม้จะละเมิดสิกขาบทเล็กน้อยบ้าง แต่สมาทานศึกษาในสิกขาบทที่เป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์อย่างมั่นคง ทำเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติให้แจ้ง สิ้นอาสวะกิเลสด้วยปัญญาจึงเข้าถึง(บรรลุนิพพาน)ในปัจจุบัน^{*}

๓.๑.๒.๓ หลักไตรสิกขามีอิทธิพลต่อคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนา คือ นอกจากคัมภีร์พระไตรปิฎกจะได้ให้ความสำคัญกับหลักไตรสิกขาดังข้อความที่ยกมาถ้อยคำแล้วนั้น คัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนาที่เกิดขึ้นในภายหลังคัมภีร์พระไตรปิฎกก็ได้ให้ความสำคัญกับหลักไตรสิกขานี้เป็นอย่างมาก เช่น คัมภีร์วิมุตติมรรค ที่แต่งขึ้นในระหว่าง พ.ศ. ๖๐๕- ๖๕๓ โดย พระอุปติสเถระ ชาวศรีลังกา คัมภีร์วิมุตติมรรคนี้ จัดอยู่ในประเภทปกรณ์พิเศษที่นำเอาหลักไตรสิกขาในพระไตรปิฎก คือ ศีล สมาธิ ปัญญา มาแต่งอธิบายขยายความได้อย่างละเอียด และ คัมภีร์วิสุทธิมรรค ที่แต่งขึ้นประมาณ พ.ศ. ๕๕๖ โดยพระพุทธโฆสาจารย์ (Buddhaghosacharya) ท่านนี้เป็นปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่ในพระพุทธ ศาสนานิภายเถรวาท คัมภีร์วิสุทธิมรรคนี้จัดอยู่ในประเภทปกรณ์พิเศษ เช่น เดียวกันกับคัมภีร์วิมุตติมรรคที่นำเอาหลักไตรสิกขาในพระไตรปิฎก คือ ศีล สมาธิ ปัญญา มาแต่งอธิบายขยายความได้อย่างละเอียดและพิสดารเป็นอย่างมาก หลักไตรสิกขาในคัมภีร์วิมุตติมรรค และคัมภีร์วิสุทธิมรรคนี้ ได้มีความสำคัญต่อการศึกษาและการปฏิบัติธรรมของชาวพุทธที่นับถือพระพุทธศาสนานิภายเถรวาทในประเทศต่าง ๆ เป็นอย่างมาก

๓.๑.๒.๔ หลักไตรสิกขาเป็นที่หลอมรวมหลักปฏิบัติธรรมทั้งหมดในพระพุทธศาสนา คือ หลักปฏิบัติธรรมทั้งหมดในพระพุทธศาสนาจัดเข้ารวมอยู่ในหลักไตรสิกขานี้ทั้งสิ้น พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้ทัศนะว่า “ไตรสิกขานั้นถือกันว่าเป็นระบบการปฏิบัติธรรมที่ครบถ้วนสมบูรณ์ มีขอบเขตรอบคลุมมรรคทั้งหมด และเป็นการนำเอาเนื้อหาของมรรคไปใช้อย่างหมดสิ้นสมบูรณ์ จึงเป็นหมวดธรรมมาตรฐานสำหรับการปฏิบัติธรรม และมักใช้เป็นแม่บทในการบรรยายวิธีการปฏิบัติธรรม”^๐

^๐ อ.จ.ต.ก. (ไทย) ๒๐/๘๕/๓๑๐-๓๑๑.

^{*} อ.จ.ต.ก. (ไทย) ๒๐/๘๑/๓๑๕-๓๒๐.

^๐ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม, หน้า ๖๐๑.

๓.๑.๒.๕ **หลักไตรสิกขา** ฐานะใช้เป็น **กรอบพัฒนาโรงเรียนวิถิพุทธ** คือ เมื่อ พ.ศ.๒๕๔๕^๖ กระทรวงศึกษาธิการ ได้ดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนวิถิพุทธขึ้น ซึ่งโรงเรียนวิถิพุทธนี้ หมายถึง โรงเรียนระบบปกติทั่วไปแต่เน้นการนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารและพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา คือ เน้นกรอบพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ โรงเรียนวิถิพุทธจึงเป็นโรงเรียนที่นำวิถีวัฒนธรรมของชาวไทยส่วนใหญ่แต่เดิมมาใช้ โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเข้าใจชีวิตอย่างแท้จริงและสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสมโดยอาศัยระบบการศึกษาตามหลักไตรสิกขามาใช้ในการฝึกอบรมให้ครอบคลุมการดำเนินชีวิตทุกด้าน

๓.๒ **ขั้นเตรียมการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักไตรสิกขา**

การบริหาร สถานศึกษาโดยใช้หลักไตรสิกขา มีจุดเริ่มต้นตั้งแต่การสร้างปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ ๒ ประการให้เกิดขึ้นก่อน ได้แก่ ๑) ปรโตโมสะ หมายถึง องค์ประกอบฝ่ายภายนอก หรือ ปัจจัยทางสังคม เรียกว่า ง่าย ๆ ว่า วิธีการแห่งศรัทธา ในที่นี้ได้แก่ การสร้าง ทรัพยากรทางการบริหารทุก ๆ ด้าน ให้เกิดขึ้นมาก่อน เช่น บุคลากร ระบบบริหาร หลักสูตร งบประมาณ อาคารและสถานที่ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ อุปกรณ์การศึกษา สาธารณูปโภคพื้นฐานและสวัสดิการ เป็นต้น จัดสร้างให้ถูกต้อง ดีงาม มีความเป็นกัลยาณมิตร (๒) โยนิโสมนสิการ หมายถึง องค์ประกอบฝ่ายภายใน หรือ ปัจจัยภายในตัวบุคคล เรียกว่า ง่าย ๆ ว่า วิธีการแห่งปัญญา ในที่นี้ได้แก่ การ สร้างความเข้าใจในกระบวนการดำเนินงานทุกขั้นตอน ให้กับบุคลากรและผู้เกี่ยวข้อง อย่างถูกต้อง ปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิทั้ง ๒ อย่างนี้ต้องสร้างให้เกื้อกูล หรือ อุดหนุน หลักของ สิล สมานิ ปัญญา

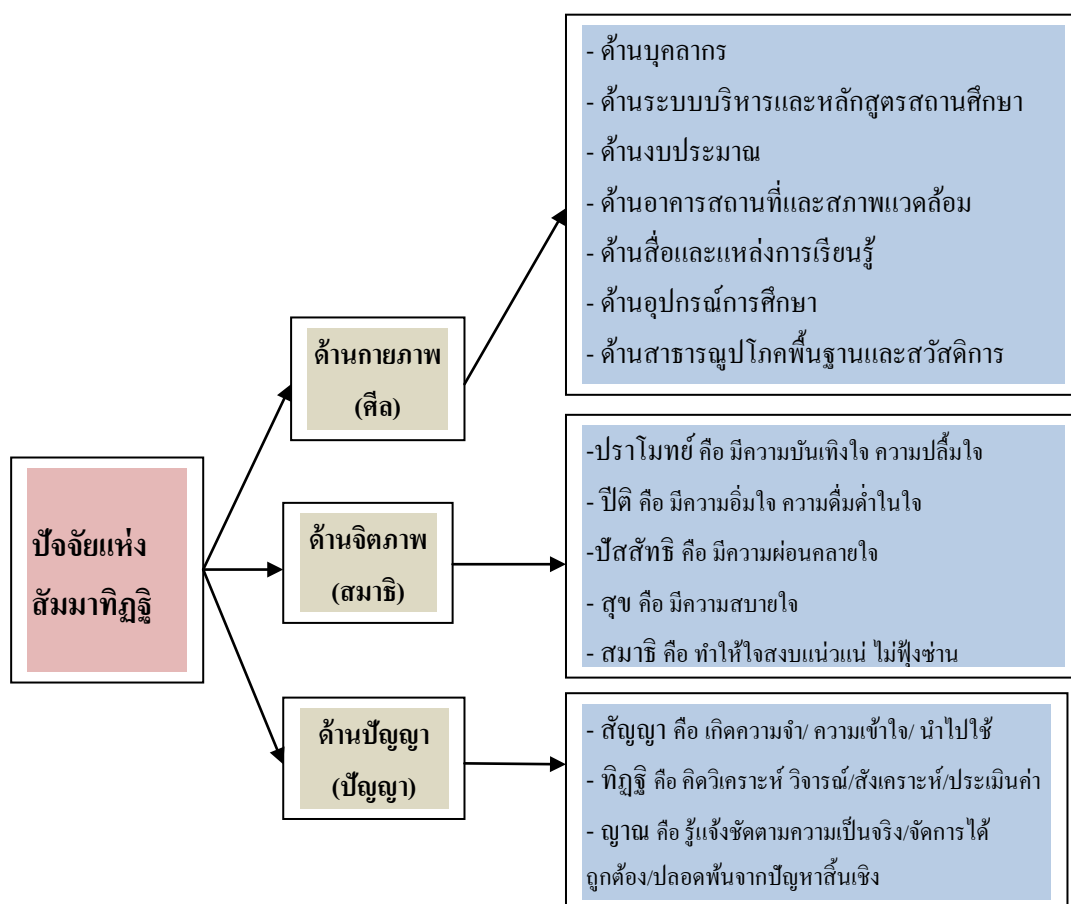
๓.๒.๑ การสร้างปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ

หลักแนวคิดดังกล่าวนี้โรงเรียนวัดพระพุทธรบาทเขากระโดงได้นำมาเป็นแนวทางในการสร้างปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ เพื่อใช้สำหรับการบริหารสถานศึกษา โดยเริ่มต้นจากการสร้างปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ **ด้านกายภาพ (ศีล)** ได้แก่ ด้านบุคลากร ด้านระบบบริหารและหลักสูตรสถานศึกษา ด้านงบประมาณ ด้านอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม ด้านสื่อและแหล่งการเรียนรู้ ด้านอุปกรณ์การศึกษา ด้านสาธารณูปโภคพื้นฐานและสวัสดิการ **ด้านสมาธิ (จิตใจ)** ได้แก่ สร้างบรรยากาศให้ผู้เข้ามาสัมผัสกับสถานศึกษา เกิดปราโมทย์ คือ มีความบันเทิงใจ ความปลื้มใจ ปิติ คือ มีความอิ่มใจ ความดีมีใจในใจ ปัสสัทธิ คือ มีความผ่อนคลายใจ สุข คือ มีความสบายใจ สมาธิ คือ ทำให้ใจสงบ แน่วแน่ ไม่ฟุ้งซ่าน และ **ด้านปัญญา (ปัญญา)** ได้แก่ สร้างบรรยากาศสถานศึกษาให้ เป็นสถานที่

^๖มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **โรงเรียนวิถิพุทธ**, หน้า ๒.

เหมาะแก่การใช้งาน ทางปัญญา เกื้อกูลต่อการใช้ปัญญาสำหรับผู้เข้ามาสัมผัสกับสถานศึกษา ทำให้ เกิดสัญญา คือ เกิดความจำ ความเข้าใจ นำไปใช้ได้ เกิดทฤษฎี คือ คิดวิเคราะห์ วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่าได้ และ เกิดญาณ คือ รู้แจ้งชัดตามความเป็นจริงสามารถจัดการได้ถูกต้อง ทำให้เข้าถึงภาวะที่ปลอดพ้นจากปัญหาสิ้นเชิง หลักแนวคิดของการบริหารสถานศึกษาดังกล่าว สามารถนำมาเขียนแสดงให้เห็นเป็นผังแนวคิดได้ดังนี้

แผนภูมิที่ ๓.๑ แสดงผังแนวแนวคิดการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักไตรสิกขา

๓.๒.๑.๑ ด้านกายภาพ (ศีล) คือ ปรโตโมสะ ได้แก่ องค์ประกอบฝ่ายภายนอก เป็นปัจจัยทางสังคม เรียกว่า วัชการแห่งศรัทธา ซึ่งในที่นี้ได้แก่ ทรัพยากรทางการบริหารทุก ๆ ด้าน เช่น ด้านบุคลากร ด้านระบบบริหารและหลักสูตรสถานศึกษา ด้านงบประมาณ ด้านอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม ด้านสื่อและแหล่งการเรียนรู้- ด้านอุปกรณ์การศึกษา- ด้านสาธารณูปโภคพื้นฐานและสวัสดิการ เป็นต้น ให้มีความพร้อมที่จะใช้การได้อย่างเต็มศักยภาพในทุกด้านดังนี้

๑) ด้านบุคลากร บุคลากรของโรงเรียนวัดพระพุทธรบาทเขากระโดง จัดเป็น ๒ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้บริหาร กับกลุ่มครูและบุคลากรทางการศึกษา ด้านคุณลักษณะของ

บุคลากรได้กำหนดไว้ให้สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมและสอดคล้องกับตัวชี้วัดการดำเนินงาน
โรงเรียนวิถิพุทธ ของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๕๕๗ เนื่องจากโรงเรียนนี้เป็นโรงเรียนการกุศล
ของวัดในพระพุทธศาสนา และได้จัดตั้งขึ้นเพื่อให้เป็นโรงเรียนวิถิพุทธตามนโยบายของรัฐบาล
และของคณะสงฆ์ คุณลักษณะดังกล่าวมีดังนี้

(๑) ผู้บริหาร เป็นผู้มีวิถิชีวิต

สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม คือ ลด ละ เลิก
อบายมุข และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มี
หลักธรรมพรหมวิหารประจำใจ มีความซื่อสัตย์
จริงใจในการทำงาน มีความเข้าใจถูกต้องในพระ
รัตนตรัย เป็นผู้นับถือและศรัทธาใน
พระพุทธศาสนา ในปัจจุบันโรงเรียนวัดพระพุท
บาทเขากระโดง ได้มีผู้บริหารที่เป็นพระสงฆ์และ
เป็นคฤหัสถ์ ส่วนใหญ่เป็นผู้มีวิถิชีวิตสอดคล้อง
กับหลักพุทธธรรมดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

ภาพที่ ๓.๑ แสดงพระครูปริยัติภัทรคุณ ผอ. ของโรงเรียน

(๒) ครูและบุคลากรทางการศึกษา เป็นผู้มีวิถิชีวิตสอดคล้องกับหลัก
พุทธธรรม ลด ละ เลิก อบายมุข และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีหลักธรรมพรหมวิหารประจำใจ
เป็นกัลยาณมิตร มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเจริญงอกงามตามหลักไตรสิกขา เข้าใจ หลักการพัฒนาผู้เรียน
ตามหลักไตรสิกขาในปัจจุบันโรงเรียนวัดพระพุทบาทเขากระโดง ได้มีครูและบุคลากรทางการ
ศึกษา ที่เป็นพระสงฆ์และคฤหัสถ์ ส่วนใหญ่เป็นผู้มีวิถิชีวิตสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมดังที่ได้
กล่าวมาแล้ว

๒) ด้านระบบบริหารและหลักสูตรสถานศึกษา คือ โรงเรียนวัดพระพุท
บาทเขากระโดง ได้จัดด้านระบบบริหารและหลักสูตรสถานศึกษา มีรูปแบบคล้ายกันกับโรงเรียน
เอกชนทั่วไป แต่ได้เน้นการนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารและ
พัฒนาผู้เรียนโดยเน้นกรอบพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ ให้ครอบคลุมการดำเนินชีวิต
ทุกด้านซึ่งแยกให้เห็นได้อย่างชัดเจนดังนี้

(๑) ระบบบริหาร ได้กำหนด ปรัชญา วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย ไว้
ในตราสาร โดย มีจุดเน้นในการพัฒนาโรงเรียนแบบวิถิพุทธ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหาร
โรงเรียนและบริหารดำเนินงานอย่างต่อเนื่องโดยให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม ปลูกฝังศรัทธา สร้างเสริม
ปัญญาในพระพุทธศาสนาให้เกิดขึ้นกับบุคลากรและผู้เกี่ยวข้อง ร่วมมือกับผู้ปกครอง วัด และ
ชุมชน เพื่อพัฒนาผู้เรียนและชุมชน มีการนิเทศ กำกับ ติดตาม การดำเนินงานของโรงเรียนอย่าง

ต่อเนื่อง มีระบบตรวจสอบ ประเมินผล และเปิดโอกาสให้มีการเสนอแนะอย่างเป็นกัลยาณมิตรเพื่อการพัฒนาโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง

(๒) หลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนวัดพระพุทธรบาทเขากระโดงได้ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ได้จัดการศึกษาแบ่งออกเป็น ๒ ช่วงชั้น ดังนี้ คือ ช่วงชั้นที่ ๒ ได้แก่ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ – ๓, และช่วงชั้นที่ ๓ ได้แก่ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ – ๖, การจัดการเรียนการสอนและพัฒนาผู้เรียนได้ยึดตามมาตรฐานการเรียนรู้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ที่ให้แนวทางไว้ว่า การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความสมดุล ต้องคำนึงถึงหลักพัฒนาการทางสมอง และพหุปัญญา หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงกำหนดให้ผู้เรียนเรียนรู้ ๘ กลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังนี้ คือ ๑) ภาษาไทย ๒) คณิตศาสตร์ ๓) วิทยาศาสตร์ ๔) สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ๕) สุขศึกษาและพลศึกษา ๖) ศิลปะ ๗) การงานอาชีพและเทคโนโลยี ๘) ภาษาต่างประเทศ ในสาระการเรียนรู้ทั้ง ๘ กลุ่มดังกล่าวนี้ เป็นพื้นฐานสำคัญที่ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนรู้ โดยอาจจัดเป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มแรก ประกอบด้วย ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอน เพื่อสร้างพื้นฐานการคิดและเป็นกลุ่ตทุท์ในการแก้ปัญหาและวิกฤตของชาติ กลุ่มที่สอง ประกอบด้วย สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ เป็นสาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างพื้นฐานความเป็นมนุษย์ และสร้างศักยภาพในการคิดและการทำงานอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตาม ปรัชญา วิสัยทัศน์ พันธกิจ หลักสูตร นโยบาย เป้าหมาย และกลุ่ตทุท์ ในหลักสูตรสถานศึกษา หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ ของโรงเรียนวัดพระพุทธรบาทเขากระโดง จึงได้มีการบูรณาการหลักไตรสิกขาเข้าไปในมาตรฐานการเรียนรู้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ในทุก ๆ กลุ่มสาระการเรียนรู้ด้วย

๓) ด้านงบประมาณ คือ งบประมาณการรายรับและรายจ่ายของโรงเรียนที่จะต้องใช้จ่ายในแต่ละปีการศึกษา งบประมาณเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญในการบริหารการศึกษา เนื่องจากการบริหารงานการศึกษาในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นการบริหารงานวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานงบประมาณ และการบริหารงานทั่วไป ล้วนต้องใช้งบประมาณมาเป็นเครื่องมือทั้งสิ้น ดังนั้นโรงเรียนจึงต้องมีการวางแผนในการบริหารงานงบประมาณเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและมีคุณภาพให้มากที่สุด โรงเรียนวัดพระพุทธรบาทเขากระโดงจึงได้จัดให้มีระบบการบริหารงานด้านงบประมาณไว้ดังต่อไปนี้

(๑) แหล่งที่มาของงบประมาณ โรงเรียนมีแหล่งที่มาของงบประมาณที่นำมาใช้จ่ายในการบริหารการศึกษาดังต่อไปนี้ ๑) งบอุดหนุนรายบุคคลที่รัฐบาลจัดให้ในแต่ละปี

การศึกษา เป็นแหล่งรายได้หลักที่นำมาใช้จ่ายในการบริหารงาน คือ ในแต่ละปีการศึกษารัฐบาลจะจัดสรรงบประมาณอุดหนุนนักเรียนเป็นรายบุคคล กล่าวคือ ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นจะได้ค่าใช้จ่ายต่อบุคคลละ ๑๒,๖๔๙ บาท และในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจะได้ค่าใช้จ่ายต่อบุคคลละ ๑๒,๕๔๙ บาท ดังนั้น หากปีการศึกษาใดมีนักเรียนเพิ่มมากขึ้นก็จะทำให้ได้งบประมาณเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย แต่ถ้าปีการศึกษาใดมีนักเรียนลดน้อยลงก็จะทำให้ได้งบประมาณลดน้อยลงตามไปด้วย ดังนั้นรายได้เกือบทั้งหมดของโรงเรียนจึงเป็นรายได้ที่เกิดจากงบอุดหนุนรายบุคคลที่รัฐบาลจัดให้แทบทั้งสิ้น ๒) งบรับบริจาคจากบุคคลทั่วไป ในแต่ละปีการศึกษาจะมีผู้มีจิตศรัทธาได้บริจาคทรัพย์สินสนับสนุนการศึกษาอยู่บ้าง แต่มีจำนวนที่ไม่มากนัก รายได้ในส่วนนี้จึงไม่ถือว่าเป็นรายได้หลัก เนื่องจากรายได้จากส่วนนี้เป็นรายได้ที่ไม่มีความแน่นอน แต่ก็ให้ถือเป็นแหล่งที่มาของงบประมาณของโรงเรียนอีกทางหนึ่งด้วยเหมือนกัน

(๒) ประสิทธิภาพในการบริหารงบประมาณ โรงเรียนวัดพระพุทธรบาทเขากระโดง ได้มีระบบในการบริหารงบประมาณที่มีอยู่เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และนโยบายของโรงเรียน และเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ดังนั้นโรงเรียนจึงได้จัดระบบในการบริหารงบประมาณซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ งานหลัก ดังนี้ ๑) งานการเงินและบัญชี เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำระบบการเงินและบัญชีให้ถูกต้องตามระเบียบของบัญชี จัดทำงบดุล คือ รายการแสดงสินทรัพย์และหนี้สิน เพื่อให้รู้ฐานะทางการเงินของโรงเรียน ณ วันใดวันหนึ่ง มีรายการที่นำมาแสดงให้เห็นได้ชัดเจนและสามารถตรวจสอบได้ จัดทำแผนงบประมาณรายรับและรายจ่ายประจำปี จัดทำสมุดรายรับและจ่ายรายวัน จัดทำหลักฐานการเบิกจ่ายเงินเดือนครูและบุคลากรทางการศึกษา จัดทำรายสลิปเงินเดือน จัดทำเอกสารการลงลายมือชื่อการรับเงินเดือนครูและบุคลากรทางการศึกษาให้เป็นปัจจุบัน จัดทำบัญชีการเบิกจ่ายค่าน้ำ ค่าไฟ ค่ารถรับส่งนักเรียนประจำเดือน จัดเอกสารงานฝากและถอนเงินโรงเรียน จัดทำการบันทึกเสนอรายงานผลการเบิกจ่ายประจำเดือนแก่คณะผู้บริหาร และออกอนุโมทนาบัตรแก่ผู้บริจาคเงินให้กับโรงเรียน ๒) งานพัสดุและครุภัณฑ์ โรงเรียน เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนการใช้พัสดุครุภัณฑ์ จัดทำข้อมูลวัสดุครุภัณฑ์ของโรงเรียนให้เป็นปัจจุบัน จัดทำทะเบียนวัสดุครุภัณฑ์ ดำเนินการซ่อมบำรุง จัดจำหน่ายกรณีชำรุด จัดทำบันทึกการเบิกจ่าย จำหน่าย หลักฐานการยืม และการขออนุญาตใช้วัสดุครุภัณฑ์ให้เป็นปัจจุบัน ๓) งานจัดซื้อและจัดจ้าง เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องต่อไปนี คือ งานตามงบประมาณเรียนฟรี ๑๕ ปี แต่งตั้งคณะกรรมการจัดซื้อจัดจ้าง คณะกรรมการตรวจรับการจัดซื้อและจัดจ้าง จัดทำเอกสารการดำเนินงานตามโครงการเรียนฟรี ๑๕ ปีให้เป็นปัจจุบันและเป็นไปตามระเบียบปฏิบัติ จำทำเอกสารการรับและจ่ายชุดนักเรียน อุปกรณ์การเรียน งานใบเสร็จรับเงิน เอกสารการจัดซื้อและจัดจ้างของโรงเรียน ให้เป็นปัจจุบัน

(๓) คุณภาพในการบริหารงบประมาณ ตัวชี้วัดคุณภาพในการบริหารงบประมาณเห็นจาก ความคล่องตัว ความรวดเร็ว ความโปร่งใส และ ตรวจสอบได้ คุณภาพในการบริหารงบประมาณ วัดได้จากความพึงพอใจของบุคลากร ในโรงเรียนวัดพระพุทธรบาทเขากระโดง มีอยู่ ๔ ประการ ดังนี้ ๑) ความคล่องตัว คือ มีความสะดวก ง่าย ไม่ขัดข้อง จากการสำรวจความคิดเห็นของครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนวัดพระพุทธรบาทเขากระโดงในช่วงต้นได้ทราบว่าการบริหารงบประมาณ ยังขาดความคล่องตัวเป็นอย่างมาก สาเหตุเนื่องมาจากเมื่อทางฝ่ายเจ้าหน้าที่การเงินและบัญชีจัดทำการบันทึกเสนอรายการเบิกจ่ายประจำเดือนแก่คณะผู้บริหารเพื่อให้ลงนามในการเบิกจ่าย แต่มีผู้บริหารบางท่านที่มีอำนาจลงนามในการเบิกเงินในบัญชีของโรงเรียนจากธนาคารไม่ลงนามเบิกเงินจากธนาคารให้กับทางโรงเรียน จึงทำให้เจ้าหน้าที่การเงินและบัญชีไม่สามารถเบิกเงินจากธนาคารได้ เหตุการณ์นี้ได้เกิดขึ้นอยู่นานประมาณ ๒ ปีการศึกษา คุณภาพในการบริหารงบประมาณในช่วงดังกล่าวจึงขาดความคล่องตัวเป็นอย่างมาก พระครูปริยัติภัทรคุณ (เสนอ สรียทุโท) ผู้อำนวยการของโรงเรียนได้ทราบถึงปัญหานี้ จึงดำเนินการหาแนวทางแก้ไขโดยได้ปรับเปลี่ยนผู้มีอำนาจลงนามการเบิกเงินในบัญชีของโรงเรียนจากธนาคารเป็นบุคคลใหม่ จึงทำให้คุณภาพในการบริหารงบประมาณในช่วงเวลาต่อมาจนถึงปัจจุบันได้มีความคล่องตัวมากขึ้น ๒) รวดเร็ว คือ มีความเร็วไว หรือ ทำงานได้อย่างรวดเร็ว จากการสำรวจความคิดเห็นของครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนวัดพระพุทธรบาทเขากระโดงในช่วงต้นได้ทราบว่าการบริหารงบประมาณ ยังขาดความรวดเร็วเป็นอย่างมาก สาเหตุดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ภายหลังจาก พระครูปริยัติภัทรคุณ (เสนอ สรียทุโท) ผู้อำนวยการของโรงเรียนได้เข้ามาดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้แล้ว จึงทำให้คุณภาพในการบริหารงบประมาณในช่วงเวลาต่อมาจนถึงปัจจุบันได้มีความคล่องตัวมากขึ้น ทำให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียน ที่นำเสนอโครงการและคึกิจกรรมในการพัฒนาโรงเรียนและพัฒนาผู้เรียนได้รับงบประมาณที่จะนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาได้อย่างรวดเร็ว จึงทำให้ความพึงพอใจในคุณภาพของการบริหารงบประมาณเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย ๓) โปร่งใส คือ ไม่ปิดบังอำพราง สามารถตรวจสอบได้ในทุกขั้นตอน จากการสำรวจความคิดเห็นของครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนวัดพระพุทธรบาทเขากระโดง และผู้วิจัยเองก็ได้เข้าไปสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมตลอดเวลาตั้งแต่โรงเรียนได้เปิดดำเนินการเป็นต้นมาได้พบว่าโรงเรียนได้มีระบบในการบริหารงบประมาณอย่างโปร่งใสเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และนโยบายของโรงเรียน และเกิดประสิทธิภาพสูงสุด เห็นได้จาก พระครูสังฆานุรักษ์ (เทียง ปภังโกโร) ผู้รับใบอนุญาต ของโรงเรียนและ พระครูปริยัติภัทรคุณ(เสนอ สรียทุโท) ผู้อำนวยการของโรงเรียนในปัจจุบันได้เข้ามาเป็นผู้บริหารโดยที่ท่านไม่ได้รับเงินเดือนหรือเงินประจำตำแหน่ง จากทางโรงเรียนเลย นอกจากท่านจะไม่ได้รับค่าตอบแทนแล้ว ท่านทั้งสองรูปนี้ยังได้บริจาคทุนทรัพย์

สนับสนุนในการก่อตั้งและพัฒนาโรงเรียนตลอดเรื่อยมา จากการกระทำดังกล่าวนี้ทำให้เห็นถึงความโปร่งใสในการบริหารงบประมาณประการหนึ่ง ประการต่อมาทางโรงเรียนวัดพระพุทธบาทเขากระโดงได้จัดระบบในการบริหารงบประมาณซึ่งแบ่งออกเป็น งานการเงินและบัญชี งานพัสดุ และครุภัณฑ์โรงเรียน งานจัดซื้อและจัดจ้าง และ งานตรวจสอบ ให้เป็นไปตามระเบียบปฏิบัติ ที่ผ่านมาจากโรงเรียนได้ปฏิบัติอย่างโปร่งใสซึ่งสามารถตรวจสอบได้จึงทำให้เกิดความโปร่งใสในทุกขั้นตอนในการดำเนินงานของโรงเรียน ๔) ตรวจสอบได้ คือ นำมาตรวจเพื่อหาข้อเท็จจริงได้ ที่ผ่านมาจากโรงเรียนได้จัดทำบันทึก งานการเงินและบัญชี งานพัสดุและครุภัณฑ์ งานจัดซื้อและจัดจ้าง เสนอรายงานคณะผู้บริหาร และ แจ้งในที่ประชุมคณะกรรมการบริหารสถานศึกษาให้รับทราบทุกปีการศึกษา จึงทำให้เห็นถึงผลสำเร็จด้านการบริหารงบประมาณ ของโรงเรียนวัดพระพุทธบาทเขากระโดงได้เป็นอย่างดี

๔) ด้านอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม คือ อาคาร ในที่นี้ หมายถึง อาคารสังฆประชาสรรค์ ที่โรงเรียนวัดพระพุทธบาทเขากระโดงใช้สำหรับจัดดำเนินการศึกษาอยู่ในปัจจุบัน สถานที่ หมายถึง พื้นที่อันเป็นแหล่งที่ตั้งรวมทั้งสถานที่ที่โรงเรียนวัดพระพุทธบาทเขากระโดงเข้าไปใช้สอยได้ทั้งหมดด้วย ในที่นี้ได้แก่ อาณาบริเวณ สถานที่ของวัดพระพุทธบาทเขากระโดง จำนวนเนื้อที่ประมาณ ๕๑ ไร่ สภาพแวดล้อม หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ทั้งทางธรรมชาติและทางสังคมที่อยู่รอบ ๆ โรงเรียนทั้งหมด ปัจจุบันโรงเรียนวัดพระพุทธบาทเขากระโดง มีอาคาร สถานที่ และสภาพแวดล้อมโดยทั่วไป ดังนี้

(๑) ด้านอาคาร ปัจจุบันโรงเรียนวัดพระพุทธบาทเขากระโดง มีอาคารเรียนสังฆประชาสรรค์ จำนวน ๑ หลัง ซึ่งคณะสงฆ์ โดยการนำของพระราชปริยัตยาลังการ (วิชัย จูตาจาโร) เจ้าคณะจังหวัดบุรีรัมย์ในสมัยนั้นได้สร้างถวาย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ และในการดำเนินการครั้งแรกทางคณะผู้บริหารโรงเรียนได้ขอใช้อาคารเรียนหลังนี้โดยใช้ประโยชน์ของอาคารในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความจำเป็นในการจัดตั้งโรงเรียนที่มีมาตั้งแต่เบื้องต้นนั้นคือ เพื่อสนองตอบคำปรารภของคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อสนองตอบภารกิจของวัดในพระพุทธศาสนาทางการศึกษาสงเคราะห์ เพื่อสนองตอบนโยบายรัฐและคณะสงฆ์

ภาพที่ ๓.๒ แสดงอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมโรงเรียน

ด้านการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ เพื่อผลิตผู้จบมัธยมศึกษาส่งต่อให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อให้เป็นสถานที่ฝึกสอนของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และเพื่อให้เป็นสถานที่ศึกษาคุณงามโรงเรียนวิถิพุทธของหน่วยงานทั่วไป จะเห็นได้ว่าการที่คณะสงฆ์และวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ได้อนุญาตให้โรงเรียนวัดพระพุทธบาทเขากระโดงใช้อาคารสังฆประชาสรวค์ จึงก่อให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลทั้งต่อคณะสงฆ์และวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ด้วย

(๒) ด้านสถานที่ โรงเรียนวัดพระพุทธบาทเขากระโดง เป็นโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ซึ่งโรงเรียนประเภทนี้เจ้าอาวาสวัดเป็นผู้รับใบอนุญาตในการจัดตั้ง ดังนั้นทางโรงเรียนจึงได้ใช้สถานที่ของวัดพระพุทธบาทเขากระโดง ซึ่งตั้งอยู่เลขที่ ๑ หมู่ที่ ๑๓ บ้านน้ำซับ ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวนเนื้อที่ประมาณ ๕๑ ไร่ การดำเนินการตั้งแต่ต้นจนถึงปัจจุบันได้รับความอุปถัมภ์ เอาใจใส่ จากพระครูสังฆาจารย์ (เทียง ปภกฺโร) เจ้าอาวาสวัดพระพุทธบาทเขากระโดง ด้วยดีเสมอมา ดังนั้นโรงเรียนวัดพระพุทธบาทเขากระโดงจึงมิได้มีปัญหาเกี่ยวกับสถานที่ในการดำเนินงานด้านการบริหารการศึกษา

(๓) ด้านสภาพแวดล้อม โรงเรียนวัดพระพุทธบาทเขากระโดงตั้งอยู่ในวัดที่มีสภาพแวดล้อมสวยงาม กล่าวคือ ด้านทางทิศเหนือติดกับถนนคอนกรีต ที่ตัดมาจากถนนสายบุรีรัมย์-ประโคนชัย ขึ้นไปสู่วนอุทยานพระพุทธบาทเขากระโดง ด้านทางทิศตะวันออกติดกับภูเขาและป่าซึ่งเป็นเขตของวนอุทยานพระพุทธบาทเขากระโดง ด้านทางทิศใต้ติดกับวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์และทุ่งนา ดังนั้น ด้านสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปมีความสะอาด คือ เมื่อเข้าสู่บริเวณวัดจะเห็นภาพของความสะอาด มีถึงสำหรับทั้งเศษขยะตั้งไว้ในที่เหมาะสม มีความปลอดภัย มีความสงบ ร่มรื่น เรียบง่าย ใกล้ชิดธรรมชาติ คือมีทั้งภูเขาและป่าไม่อยู่ติดกับโรงเรียน มีป้ายนิเทศบอกให้ผู้เข้ามาในบริเวณวัดได้รับทราบเกี่ยวกับสถานที่ต่าง ๆ ที่อยู่ในบริเวณวัดและแหล่งที่อยู่ใกล้เคียง มีป้ายคติธรรม ป้ายคำขวัญคุณธรรม ติดไว้ตามต้นไม้ในบริเวณวัดและโรงเรียน มีการจัดประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียนหรือและห้องประชุมของโรงเรียน ในบริเวณวัดและโรงเรียนปราศจากอบายมุข สิ่งเสพติด และสิ่งมอมเมาทุกชนิด โรงเรียนจึงมีสภาพแวดล้อมที่ดีและสวยงามอย่างมาก

๕) ด้านสื่อและแหล่งการเรียนรู้ คือ วิธีการ เครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่นำมาใช้เป็นสื่อในการศึกษา แหล่งเรียนรู้ คือ ถิ่นหรือที่อยู่ของความรู้ที่นำมาให้ผู้เรียนได้ศึกษาเรียนรู้ โรงเรียนวัดพระพุทธบาทเขากระโดง เป็นโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นมาได้ยังไม่นาน จากวันที่เริ่มต้นดำเนินการมาจนถึงปัจจุบันในปีการศึกษา ๒๕๕๔ ก็ได้เข้าสู่ปีที่ ๓ ของการดำเนินการจัดการศึกษา แต่อย่างไรก็ตามโรงเรียนก็ได้พยายามดำเนินการทำให้มีสื่อและแหล่งการเรียนรู้ไว้บริการครู บุคลากรทางการศึกษาและนักเรียน ซึ่งผลการดำเนินการบริหารการศึกษาในช่วงที่ผ่านมาโรงเรียนมีสื่อและแหล่งการเรียนรู้สถานศึกษาและในท้องถิ่นดังนี้

(๑) ห้องสมุดภายในโรงเรียน กล่าวคือโรงเรียนได้จัดให้มีห้องสมุดประจำโรงเรียนซึ่งจัดไว้ภายในอาคารเรียนชั้นล่างสุด จัดให้มีครูบรรณารักษ์เข้าไปดูแลให้คำแนะนำและอำนวยความสะดวกให้กับนักเรียนผู้เข้ามาใช้บริการ หนังสือในห้องสมุดถูกจัดเป็นหมวดหมู่และนำไปจัดวางไว้บนชั้นของหนังสือ เพื่อให้ผู้เข้ามาใช้บริการสามารถค้นคว้าหาหนังสือที่ต้องการได้โดยง่าย ห้องสมุดภายในโรงเรียนปัจจุบันถึงแม้ว่าจะมีหนังสือไว้ให้บริการยังไม่มากนักแต่ก็ถือได้ว่าเป็นการเริ่มต้นที่ดี เพราะเมื่อโรงเรียนมีห้องสมุดแล้วต่อไปก็จะจัดหาหนังสือเข้าเพิ่มได้อีก

(๒) แหล่งเรียนรู้ในห้องเรียน โรงเรียนตั้งอยู่ติดกับวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ ซึ่งมีแหล่งวิทยะบริการให้นักเรียนเข้าไปสืบค้นหาความรู้ได้ ทางโรงเรียนได้เชิญปราชญ์ในชุมชนเข้ามาให้ความรู้ มีทั้งที่เชิญมาให้ความรู้เป็นครั้งคราวและเชิญมาเป็นครูสอนพิเศษ สำหรับครูพิเศษนี้ทางโรงเรียนได้เชิญข้าราชการผู้ที่เกษียณอายุราชการแล้วเข้ามาช่วยสอนประจำในโรงเรียนด้วยเนื่องจากว่าบุคคลเหล่านี้เป็นผู้มีประสบการณ์ในการสอนมาอย่างยาวนานจึงถือเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญในห้องเรียนที่จะเข้ามาเป็นผู้ร่วมสอนและถ่ายทอดประสบการณ์ที่ดีให้กับนักเรียน นอกจากนี้ธรรมชาติในวนอุทยานพระพุทธบาทเขากระโดงที่อยู่ใกล้กับโรงเรียนได้เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนเข้าไปศึกษาได้อีกมากมาย เช่น พันธุ์ไม้ชนิดต่าง ๆ พืชสมุนไพร ปล่อยภูเขาไฟที่เคยปะทุขึ้นที่นี่เมื่อหลายล้านปีก่อน แต่ในปัจจุบันภูเขาไฟดังกล่าวได้ดับสนิทไปเรียบร้อยแล้ว ซึ่งก็เป็นแหล่งให้นักเรียนเข้าไปศึกษาในเรียนรู้ได้อีกแห่งหนึ่งด้วยเช่นกัน

ภาพที่ ๓.๑ แสดงสื่อและแหล่งการเรียนรู้ของโรงเรียน

(๓) เทคโนโลยีสารสนเทศ โรงเรียนได้จัดให้มีแหล่งสืบค้นทางอินเทอร์เน็ต ซีดีรอม สื่ออิเล็กทรอนิกส์และประเภทเทคนิคต่าง ๆ ไว้ให้ ครู บุคลากรทางการศึกษา และนักเรียนได้เข้าไปศึกษาค้นคว้าหาข้อมูล นำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนและนำมาใช้ประกอบการทำรายงานในกลุ่มสาระต่าง ๆ ในปัจจุบันทางโรงเรียนยังมีจำนวนเครื่องคอมพิวเตอร์น้อย แต่ก็ได้พยายามจัดหาเพิ่มอยู่เรื่อย ๆ คาดว่าในอนาคตอันใกล้ทางโรงเรียนจะสามารถจัดหาเครื่องคอมพิวเตอร์มาไว้เพื่อให้บริการแก่ ครู บุคลากรทางการศึกษา และนักเรียนให้พอเพียงต่อไป

๖) ด้านอุปกรณ์การศึกษา คือ เครื่องมือ เครื่องใช้ เครื่องช่วย ที่มีความจำเป็นสำหรับการจัดการศึกษาซึ่งในแต่ละปีโรงเรียนวัดพระพุทธรบาทเขากระโดงได้ประมาณการงบประมาณรายจ่ายประจำปีการศึกษา เพื่อให้การบริหารการศึกษามีประสิทธิภาพ บรรลุตามวัตถุประสงค์และนโยบายของทางโรงเรียน อุปกรณ์การศึกษาที่ทางโรงเรียนจัดหาและนำมาใช้ในปัจจุบันมีดังต่อไปนี้

(๑) อุปกรณ์ในห้องเรียน ได้แก่ โต๊ะ เก้าอี้ ของผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา และนักเรียน ปัจจุบันทางโรงเรียนมี โต๊ะ เก้าอี้ ของผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา และนักเรียน รวมประมาณ ๗๐๐ ตัว มีกระดานไวท์บอร์ด (Wytebord) ติดตั้งไว้ให้ทุกห้อง เพื่อให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีปากกาเขียนไวท์บอร์ด(Wytebord Marker) สำหรับเขียนกระดานไวท์บอร์ด ไว้บริการครูและบุคลากรทางการศึกษา มีป้ายนิเทศ มีอุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้ประกอบการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ วิชาคณิตศาสตร์ และวิชาอื่นๆ ไว้สำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และมีอุปกรณ์ทำความสะอาด ไว้ให้บริการทุก ๆ ห้องเรียนเมื่อต้องการใช้งานครูหรือนักเรียนสามารถนำมาใช้ได้ทันที

(๒) อุปกรณ์การเรียนสำหรับนักเรียน ได้แก่ เครื่องแบบนักเรียน ชุดนักเรียน รองเท้า ถุงเท้า เข็มขัด เข็มตราโรงเรียน หนังสือเรียน ปากกา สมุด กระเป๋านักเรียน การดำเนินการในช่วงที่ผ่านมาส่วนใหญ่ทางโรงเรียนได้รับจากรัฐบาลซึ่งจ่ายให้เป็นเงินอุดหนุนเรียนฟรี ๑๕ ปี เงินเหล่านี้ทางโรงเรียนได้จ่ายเป็นค่าเครื่องแบบนักเรียน ค่าหนังสือเรียน และค่าอุปกรณ์การเรียน โดยจ่ายให้กับผู้ปกครองของนักเรียนโดยตรง ทางโรงเรียนเป็นเพียงผู้เก็บหลักฐานทางการเงินเพื่อไว้ให้ทางราชการตรวจสอบเท่านั้น ดังนั้นก่อนเปิดปีการศึกษาในทุกปีทางโรงเรียนจะแจ้งไปยังผู้ปกครองให้มารับอุปกรณ์การเรียนสำหรับนักเรียนตามนโยบายเรียนฟรี ๑๕ ปี อย่างมีคุณภาพของรัฐบาล พร้อมชี้แจงขั้นตอนการปฏิบัติให้ถูกต้องตามระเบียบปฏิบัติตามที่ทางราชการกำหนด ดังนั้นการดำเนินการในช่วงที่ผ่านมาจึงปรากฏว่าทางโรงเรียนได้มีปัญหาเกี่ยวกับอุปกรณ์การเรียนสำหรับนักเรียนน้อยมาก เนื่องจากเราได้มีการเตรียมการไว้ล่วงหน้าเป็นอย่างดี

(๓) อุปกรณ์สำนักงาน ได้แก่ ๑) ประเภทครุภัณฑ์ (Durable) คือ ของใช้ที่มีอายุการใช้ในเวลานาน ๆ เช่น โต๊ะ เก้าอี้ คอมพิวเตอร์ เครื่องถ่ายเอกสาร เครื่องปริ้นเตอร์ เครื่องโทรศัพท์ ตู้เก็บเอกสาร อุปกรณ์ทำความสะอาด เป็นต้น โรงเรียนมีไว้บริการสำหรับผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา บางอย่างมีไว้ให้บริการในห้องสำนักงาน และบางอย่างมีไว้ให้บริการในห้องพักครู ๒) ประเภทวัสดุ (Material) คือ ของใช้ที่มีอายุการใช้ในเวลาสั้น ๆ เช่น กระดาษ ปากกาเขียนไวท์บอร์ด หมึกเครื่องปริ้นเตอร์ หมึกเครื่องถ่ายเอกสาร เวชภัณฑ์ เป็นต้น สิ่ง

เหล่านี้โรงเรียนมีไว้บริการสำหรับผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา และนักเรียนบางอย่างมีไว้ให้บริการในห้องสำนักงาน และบางอย่างมีไว้ให้บริการในห้องพักครู

๓) ด้านสาธารณูปโภคพื้นฐานและสวัสดิการ คือ บริการสาธารณะที่จัดทำเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในสิ่งอุปโภคที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต เช่น การไฟฟ้า การประปา การเดินทางประจำทาง เป็นต้น ส่วนสวัสดิการ คือ การให้สิ่งที่ดีเพื่ออำนวยความสะดวกและสภาพความเป็นอยู่ที่ดีและสะดวกสบาย เช่น ให้คำรักษาพยาบาล ให้ที่พักอาศัย จัดรถรับส่ง เป็นต้น ในแต่ละองค์กรอาจจะมีระบบสวัสดิการที่แตกต่างกันไป ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับแต่ละองค์กรจะจัดทำขึ้นมา สำหรับการดำเนินการจัดการศึกษาในช่วงที่ผ่านมาโรงเรียนวัดพระพุทธรบาทเขากระโดง ได้มีการจัดสาธารณูปโภคพื้นฐานและระบบสวัสดิการให้กับบุคลากรและนักเรียนในโรงเรียนดังนี้

(๑) สาธารณูปโภคพื้นฐาน (Public utilities) โรงเรียนวัดพระพุทธรบาทเขากระโดง ได้จัดให้มีสาธารณูปโภคพื้นฐานไว้ ดังนี้ ๑) มีถังบรรจุน้ำเพื่ออุปโภคและบริโภค จัดไว้สำหรับให้บริการน้ำดื่มและน้ำใช้ แก่บุคลากรและนักเรียนในโรงเรียนอย่างเพียงพอ ส่วนน้ำดื่มที่นำมาบรรจุไว้ในถังทางโรงเรียนได้ขอความร่วมมือสนับสนุนไปยังองค์การบริหารส่วนตำบลเสม็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ให้นำน้ำดื่มมาเติมไว้ในถังอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือจากทางองค์การบริหารส่วนตำบลเสม็ดด้วยดีตลอดมา ๒) มีโรงอาหาร เพื่อขายอาหารและเครื่องดื่มในราคาที่เหมาะสมและเป็นธรรมให้แก่บุคลากรและนักเรียนในโรงเรียนอย่างเพียงพอ สำหรับผู้เข้ามาทำอาหารและขายอาหารให้แก่บุคลากรและนักเรียน เป็นคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนใกล้เคียง ทางโรงเรียนมิได้เป็นผู้ทำอาหารขายเอง เป็นแต่เพียงผู้ดูแลด้านคุณภาพ ด้านการให้บริการ และด้านราคาเท่านั้น สำหรับการดำเนินการในระยะ ๓ ปีแรกนี้ทางโรงเรียนยังมิได้สร้างโรงอาหารถาวร เพียงแต่ใช้อาคารเพื่อดำเนินการชั่วคราวไปก่อน ในอนาคตอันใกล้ก็จะได้สร้างโรงอาหารที่ถาวรเป็นลำดับต่อไป ๓) มีห้องสุขา ไว้ให้บริการแก่บุคลากรและนักเรียนในโรงเรียนอย่างเพียงพอ ห้องสุขานี้มีประจำอาคารเรียนจากชั้นที่ ๑ – ๓ ทุกชั้น ซึ่งจัดแยกไว้ทางด้านขวาและด้านซ้ายสุดของอาคารเรียนในแต่ละชั้น ทางด้านขวาของสุดของอาคารเป็นห้องสุขาของบุคลากรและนักเรียนชาย ส่วนทางด้านซ้ายสุดของอาคารเป็นห้องสุขาของบุคลากรและนักเรียนหญิง ๔) มีห้องพยาบาล จัดไว้บนอาคารชั้นที่ ๔ ในห้องพยาบาล มีเตียงคนไข้ มีอุปกรณ์ปฐมพยาบาลเบื้องต้น และมีเวชภัณฑ์ชนิดต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะเป็นเวชภัณฑ์ประเภทยาสามัญประจำบ้านไว้ให้บริการปฐมพยาบาลเบื้องต้นแก่บุคลากรและนักเรียนในโรงเรียนอย่าง ๕) มีระบบไฟฟ้า เพื่ออำนวยความสะดวกด้านการให้แสงสว่างและการใช้อุปกรณ์ไฟฟ้าของบุคลากรและนักเรียน ๖) มีระบบน้ำประปา เพื่อแจกจ่ายน้ำสำหรับใช้ในการอุปโภคและบริโภคแก่บุคลากรและนักเรียนในโรงเรียน ๗) การเดินทาง

ประจำทาง คือ โรงเรียนวัดพระพุทธรบาทเขากระโดงตั้งอยู่ติดถนนสายบุรีรัมย์-ประโคนชัยในถนนสายนี้ได้มีรถโดยสารประจำทางวิ่งผ่านรับส่งผู้โดยสารอยู่ ๒ ประเภท คือ ประเภทรถบัสและประเภทรถสองแถว ผู้ที่มาติดต่อกับทางโรงเรียนสามารถใช้บริการรถโดยสารได้ทั้งสองประเภทตามแต่ความสะดวกของผู้ที่จะใช้บริการ ๘) มีที่เก็บและทิ้งขยะ จัดไว้บริเวณ สนามโรงเรียนรอบตัวอาคารเรียน หน้าห้องสุขาบนอาคารเรียนแต่ละชั้น และในห้องเรียนทุกห้อง พร้อมกับมีอุปกรณ์ทำความสะอาดไว้ให้ตามสถานที่ต่างๆ ด้วย

(๒)สวัสดิการ (Welfare) ทางโรงเรียนได้จัดให้มีสวัสดิการครูและนักเรียนไว้ดังต่อไปนี้ ๑) มีสวัสดิการครู คือ ครูมีสวัสดิการตามสิทธิ์ ที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย กฎข้อบังคับ ระเบียบ หรือ ประกาศ ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนเอกชน เช่น ในปัจจุบันครูมีสวัสดิการด้านค่าการรักษาพยาบาลให้แก่ตนเองและบิดาหรือมารดา เป็นต้น ๒) สวัสดิการนักเรียน คือ ในปัจจุบันนักเรียนได้รับสวัสดิการเรียนฟรี ๑๕ อย่างมีคุณภาพ ได้รับอุปกรณ์การเรียนฟรี ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการกำหนดมาตรการช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนเอกชนเป็นเงินอุดหนุนค่าหนังสือเรียน อุปกรณ์การเรียน เครื่องแบบนักเรียนและกิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียน พ.ศ. ๒๕๕๒ นักเรียนได้รับประกันอุบัติเหตุ และจัดรถรับส่งไปกลับฟรี ทุกปีการศึกษา เป็นต้น

๓.๒.๑.๒

ด้านจิตภาพ (สมาธิ) หมายถึง ความเป็นสิ่งเกื้อกูลหรืออุดหนุนจิตใจ กล่าวคือ ภาพของสถานศึกษาที่ปรากฏอยู่ในช่วงเวลานั้นได้ส่งผลต่อสภาพจิตใจของผู้ที่เข้ามาอยู่ในสถานศึกษาทำให้จิต *เกิดปราโมทย์* คือ มีความบันเทิงใจ ความปลื้มใจ *เกิดปีติ* คือ มีความอิ่มใจ ความดีมีค่าในใจ *เกิดปัสสทธิ* คือ มีความผ่อนคลายใจ *เกิดสุข* คือ มีความสบายใจ และ *เกิดสมาธิ* คือ ทำให้จิตใจสงบแน่วแน่ ไม่ฟุ้งซ่าน ซึ่งจะทำให้จิต มีสมรรถภาพ คือ มีความสามารถในการคิดสูง เช่น คิดเก่ง คิดได้แคล่วคล่อง คิดได้รวดเร็ว เป็นต้น จิตมีคุณภาพ คือ มีคุณธรรม เช่น เข้มแข็ง หนักแน่น อดทน มีวินัย มีเมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละเพื่อส่วนรวม เป็นต้น และมีสุขภาพจิต คือ จิตมีความสุข เช่น สดชื่น แจ่มใส ร่าเริง เบิกบาน ผ่องใส ปลอดภัย ปลอดภัย โลงสบาย สงบ เป็นต้น ด้านนี้เป็นผลที่ได้รับมาจากการสร้างปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ ด้านกายภาพ(ศีล) ที่ดีงาม ความเป็นกัลยาณมิตรซึ่งได้ส่งผลต่อจิตใจของผู้ที่เข้ามาเกี่ยวข้องและสัมผัสโดยตรง

๓.๒.๑.๓ ด้านปัญญา (ปัญญา)

คือ โยนิโสมนสิการ หมายถึง องค์ประกอบฝ่ายภายใน เป็น ปัจจัยภายในตัวบุคคล เรียกว่า วิถีการแห่งปัญญา มีอยู่ ๓ ระดับ คือ ๑) สัญญา หมายถึง ความรู้ในระดับ ความจำได้ ความเข้าใจ และสามารถนำไปใช้ได้ ๒) ทิฎฐิ หมายถึง ความรู้ในระดับที่สามารถจะวิเคราะห์ วิจารณ์ สังเคราะห์ ประเมินค่าได้ ๓) ญาณ หมายถึง ความรู้แจ้งชัดตามความเป็นจริง สามารถจัดการได้ถูกต้อง จนเข้าถึงความปลอดภัยจากปัญหาได้โดยสิ้นเชิง ซึ่งในที่นี้ได้แก่ การสร้างความเข้าใจในกระบวนการดำเนินงาน ให้กับบุคลากรและผู้เกี่ยวข้อง อย่าง

ถูกต้อง เพื่อให้เกิดเป็นสัมมาทิฐิ อันเป็นองค์ประกอบสำคัญที่เป็นจุดเริ่มต้นในระบบการศึกษาตามหลักการของพระพุทธศาสนา ต่อจากนั้นจึงเข้าสู่กระบวนการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ต่อไป

๓.๓ ด้านกระบวนการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา

กระบวนการฝึกตามหลักของไตรสิกขา คือ การนำเอาปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ อันเป็นทรัพยากรทางการบริหารที่ได้กล่าวแล้วมาใช้ในการดำเนินงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ ซึ่งได้แก่ การเรียนการสอนโดยใช้ไตรสิกขา การสร้างบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตร และมีกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๓. ๓.๑ ด้านการเรียนการสอนที่บูรณาการหลักไตรสิกขา คือ โรงเรียนวัดพระพุทธบาทเขากระโดงได้จัดบรรยากาศและกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามหลักไตรสิกขา และได้บูรณาการในวิถีชีวิตประจำวันดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๓.๑ แสดงด้านการเรียนการสอนที่บูรณาการหลักไตรสิกขา

หลักไตรสิกขา		หลักสูตรสถานศึกษา	การเรียนการสอน/กระบวนการจัดการเรียนรู้	การใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้	การวัดผลประเมินผล
ศีล	กาย (กายภาพ)	จัดการเรียนรู้โดยบูรณาการหลักไตรสิกขาในทุกกลุ่มสาระให้เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน	มีกิจกรรมนำหลักศีลมาใช้ในการพัฒนาอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อม ร่างกายทั้งบุคลากรและนักเรียน	-ใช้สื่อที่ส่งเสริมการใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง -เชิญปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา มาร่วมสอนนักเรียน -การศึกษานอกสถานที่	-บริโภคใช้สอยปัจจัย ๔ ในปริมาณและคุณภาพที่เหมาะสมได้คุณค่าแท้ -ดูแลร่างกายและการแต่งกายสะอาด เรียบร้อย -ดำรงชีวิตอย่างเกื้อกูลสิ่งแวดล้อม
	ศีล (สังคม)	จัดการเรียนรู้โดยบูรณาการหลักไตรสิกขาในทุกกลุ่มสาระให้เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน	มีกิจกรรมนำหลักศีลมาใช้ในการพัฒนาพฤติกรรมของบุคลากรและนักเรียนในให้เป็นผู้มีระเบียบวินัย	-ใช้สื่อที่ส่งเสริมการใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง -เชิญปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา มาร่วมสอนนักเรียน -การศึกษานอกสถานที่	-มีศีล ๕ เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต -มีวินัย ซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา -สามารถพึ่งตนเองได้หรือทำงานเลี้ยงชีพด้วยความสุจริต

สมาธิ	จิต (จิตใจ/ อารมณ์)	จัดการเรียนรู้ โดยบูรณาการ หลักไตรสิกขา ในทุกกลุ่ม สาระให้ เชื่อมโยงกับ ชีวิตประจำวัน	มีกิจกรรมพัฒนาจิต คือ นำหลักสมาธิมา ใช้พัฒนาจิตใจ -ด้านคุณภาพจิต เช่น มีความเมตตา เสียสละ เกื้อกูล กตัญญู ซื่อสัตย์ รับผิดชอบ เป็นต้น -ด้านสมรรถภาพจิต คือ มีความเข้มแข็ง อดทน หมั่นเพียร ความมีสติ สมาธิ -ด้านสุขภาพจิต คือ ความสุข ความสด ชื่น ความเบิกบานใจ เป็นต้น	-ใช้สื่อที่ส่งเสริมการ ใฝ่รู้และแสวงหา ความรู้ด้วยตนเอง -เชิญปราชญ์ทาง พระพุทธศาสนา มาร่วมสอนนักเรียน -การศึกษานอก สถานที่	-มีความกตัญญูรู้คุณ ตอบ แทนคุณ -มีจิตใจ เมตตา กรุณา (เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปัน) ต่อกัน -ทำงานและเรียนรู้อย่าง ตั้งใจ อดทน ขยันหมั่นเพียร -มีสุขภาพจิตดี แจ่มใส ร่าเริง เบิกบาน
ปัญญา	ปัญญา	จัดการเรียนรู้ โดยบูรณาการ หลักไตรสิกขา ในทุกกลุ่ม สาระให้ เชื่อมโยงกับ ชีวิตประจำวัน	มีกิจกรรมพัฒนา ปัญญา เช่น นำหลัก ปัญญามาใช้เป็นฐาน การคิดวิเคราะห์และ แก้ปัญหา คือ เน้น การคิดอย่างมีเหตุผล รู้เห็นตามความเป็น จริง หรือรู้เห็นตามที่ มันเป็น	-ใช้สื่อที่ส่งเสริมการ ใฝ่รู้และแสวงหา ความรู้ด้วยตนเอง -เชิญปราชญ์ทาง พระพุทธศาสนา มาร่วมสอนนักเรียน -การศึกษานอก สถานที่	-มีศรัทธาและความเข้าใจ ถูกต้องในพระรัตนตรัย -รู้บาป บุญ คุณ โทษ ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ -ใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษา แสวงหา ความจริง และใฝ่สร้างสรรค์ พัฒนางานอยู่เสมอ -รู้เท่าทัน แก้ไขปัญหาชีวิต และการทำงานได้ด้วย สติปัญญา

๓.๓.๑.๑ หลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนวัดพระพุทธบาทเขากระโดงได้ใช้
หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ การจัดการเรียนการสอนและพัฒนา
ผู้เรียนได้ยึดตามมาตรฐานการเรียนรู้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑
ที่ให้แนวทางไว้ว่า การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความสมดุล ต้องคำนึงถึงหลักพัฒนาการทางสมอง และ
พหุปัญญา จึงกำหนดให้ผู้เรียนเรียนรู้ ๘ กลุ่มสาระการเรียนรู้ คือ ภาษาไทย คณิตศาสตร์
วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและ
เทคโนโลยี ภาษาต่างประเทศ โรงเรียนวัดพระพุทธบาทเขากระโดง ได้ จัดการเรียนรู้โดยบูรณาการ
หลักไตรสิกขาในทุกกลุ่มสาระให้เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน

๓.๓.๑.๒ กระบวนการจัดการเรียนรู้ ทางโรงเรียนวัดพระพุทธรบาทเขา

กระโคงได้ดำเนินการจัดการเรียนรู้ดังนี้
คือ (๑) จัดการเรียนรู้โดยบูรณาการหลัก
ไตรสิกขาในทุกกลุ่มสาระให้เชื่อมโยงกับ
ชีวิตประจำวัน จุดเน้นการดำเนินการ
พัฒนานักเรียน คือ บูรณาการหลัก
ไตรสิกขาทั้งในกิจกรรมการเรียนการสอน
ตามหลักสูตร เช่น การเตรียมความพร้อม
ของชั้นเรียน ก่อนสอนทุกคาบเรียนครู
และนักเรียนร่วมกันจัดห้องเรียนให้เป็น
ระเบียบ มีความสะอาด มีบรรยากาศที่เอื้อ

ภาพที่ ๓.๔ แสดงนักเรียนร่วมกิจกรรมพัฒนาจิตและเจริญปัญญา

ต่อการจัดการเรียนรู้ นักเรียนแต่งกายถูกระเบียบ เมื่อนักเรียนมีความพร้อมที่จะเรียนแล้ว ครูจึงจะ
เริ่มการสอนเนื้อหาในแต่ละรายวิชาในคาบนั้น ๆ ต่อไป และกิจกรรมวิถีชีวิตต่าง ๆ ที่ส่งเสริม “การ
กิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น” เช่น การรู้จักใช้สอยปัจจัยสี่อย่างรู้คุณค่าแท้ ไม่ใช่เพราะความหมกมุ่นหรือลุ่ม
หลงมัวเมา เป็นต้น (๒) ส่งเสริมการนำหลักธรรมมาเป็นฐานการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา เช่น นำ
หลักศีลมาใช้ในการพัฒนาอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม คือให้มีความสะอาด มีความปลอดภัย
และพัฒนาพฤติกรรมของบุคลากรและนักเรียนในสถานศึกษาในเป็นผู้มีระเบียบวินัย นำหลักสมาธิ
มาใช้ในการพัฒนาจิตใจได้แก่ ด้านคุณภาพจิต คือ มีความเมตตา เสียสละ เกื้อกูล กตัญญู ซื่อสัตย์
รับผิดชอบ เป็นต้น ด้านสมรรถภาพจิต คือ มีความเข้มแข็ง อดทน หนักแน่น เพียร ความมีสติ สมาธิ เป็น
ต้น ด้านสุขภาพจิต คือ สุขภาพดี สุขใจ สุขสันต์ สุขสบายใจ เป็นต้น นำหลักปัญญามาใช้เป็นฐาน
การคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา คือ เน้นการคิดอย่างมีเหตุผล รู้เห็นตามความเป็นจริง หรือรู้เห็น
ตามที่มันเป็น เป็นต้น (๓) จัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เช่น มี
กิจกรรมเสริมเนื้อหาวิชาตามหลักสูตร จัดหาสื่อและแหล่งการเรียนรู้ไว้ให้นักเรียนได้ศึกษา
ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง มีสื่อออนไลน์ที่ส่งเสริมการใฝ่รู้และให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วย
ตนเอง เป็นต้น (๔) จัดกิจกรรมการบริหารจิตและเจริญปัญญาทั้งในการเรียนการสอนและใน
กิจกรรมประจำวัน เช่น กิจกรรมทำวัตรเช้าหลังจากเคารพธงชาติ คือ มีทำวัตรเช้า แผ่เมตตา นั่ง
สมาธิ ก่อนขึ้นเรียน มีการทำสมาธิก่อนการเรียนการสอนในแต่ละรายวิชา เป็นต้น

๓.๓.๑.๓ การใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ ทางโรงเรียนวัดพระพุทธรบาทเขา

กระโคงได้ดำเนินการจัดการเกี่ยวกับการใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ ดังนี้ คือ ๑) ใช้สื่อที่ส่งเสริมการ
ใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เช่น สื่อที่นำมาใช้ได้มีส่วนกระตุ้นความสนใจของนักเรียนต่อ

เรื่องที่เรียน คือ สื่อประเภทอิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ทำให้นักเรียนได้เห็นภาพ และ ฟังเสียงได้ไปพร้อม ๆ กัน สามารถนำภาพที่บันทึกไว้ในสถานที่ต่าง ๆ มาศึกษาห้องเรียนได้ นำสิ่งที่อยู่ไกลหรือลึกลับมาศึกษาได้ ทำสิ่งที่ใหญ่มากให้ย่อขนาดลงได้ ทำสิ่งที่เล็กมากให้ขยายใหญ่ขึ้นได้ ทำสิ่งที่ซับซ้อนยุ่งยากมากให้เป็นสิ่งที่ซับซ้อนน้อยยุ่งยากน้อยลง เป็นต้น สื่อประเภทออนไลน์ช่วยให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติและแสวงหาความรู้ด้วยตนเองด้วยตนเอง โดยมีครูเป็นผู้ดูแลและให้คำปรึกษาที่เป็นกัลยาณมิตรอย่างใกล้ชิด ๒) **เชิญปราชญ์ทางพระพุทธศาสนามาร่วมสอนนักเรียน** เช่น โรงเรียนวัดพระพุทธบาทเขากระโดงได้เชิญปราชญ์ในชุมชน ทั้งที่เป็นพระสงฆ์และคฤหัสถ์ที่มีความรู้ทางพระพุทธศาสนา เข้ามาให้ความรู้แก่นักเรียน ซึ่งมีทั้งที่เชิญมาให้ความรู้เป็นครั้งคราว และเชิญมาเป็นครูสอนพิเศษ สำหรับครูพิเศษนี้ทางโรงเรียนได้เชิญข้าราชการครูผู้เกษียณอายุราชการแล้วเข้ามาช่วยสอนประจำในโรงเรียนด้วย เนื่องจากเห็นว่าบุคคลเหล่านี้เป็นผู้มีประสบการณ์ในการสอนมาอย่างยาวนานจึงถือว่าเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญในท้องถิ่นที่จะเข้ามาเป็นผู้ร่วมสอนและถ่ายทอดประสบการณ์ที่ดีให้กับนักเรียนด้วย ๓) **การศึกษานอกสถานที่** เช่นพานักเรียนไปศึกษาจากแหล่งความรู้นอกห้องเรียนหรือชุมชน เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ในการเรียนรู้หลาย ๆ ด้าน คือ ได้จัดพานักเรียนไปเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติที่มีอยู่ในบริเวณวนอุทยานเขากระโดงที่อยู่ใกล้กับโรงเรียน จัดนักเรียนไปเรียนรู้เกี่ยวกับศาสนสถานในท้องถิ่นพร้อมกับทำความสะอาดในบริเวณสถานในท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วย และจัดรถพานักเรียนไปทัศนศึกษาชมธรรมชาติทางทะเล ตลอดทั้งนำศึกษาศิลปวัฒนธรรม นอกชุมชนในสถานที่ต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง

๓.๓.๑.๔ การวัดและประเมินผลการสอน มีการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ครอบคลุมตามหลักทฤษฎี ๔ (กาย สติ จิต ปัญญา) ^๕ ดังนี้ คือ ๑) **กาย** ทฤษฎี คือ ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางวัตถุ เช่น การกิน การอยู่ การบริโภค การใช้สอย การดูแล การฟัง ว่าเป็นอย่างไร จากการประเมินโดยการสังเกตในช่วงที่ผ่านมา พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ได้รับประทานอาหารตามเวลาที่ทางโรงเรียนกำหนด มีการเข้าแถวซื้ออาหารตามลำดับก่อนหลัง เมื่อได้อาหารแล้วนำไปนั่งรับประทานตามสถานที่ที่โรงเรียนกำหนด แต่มีนักเรียนส่วนน้อยจำนวนหนึ่งได้นำน้ำอาหารและลูกอม เข้าไปรับประทานในห้องเรียนนักเรียนกลุ่มนี้ได้ทำความสะดวกปรกให้กับห้องเรียน ส่วนการบริโภค การใช้สอย การดูแล การฟัง ของนักเรียนมีครูฝ่ายปกครองและครูประจำชั้นคอยให้คำปรึกษาเอาใจใส่ด้วยความเป็นกัลยาณมิตร อย่างใกล้ชิด จากการสังเกต

^๕พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๖). หน้า ๑๘.

สภาพทั่วไปในด้านกายภาวนา ประเมินได้ว่ามีคุณภาพอยู่ในระดับดี (๒) **สัทภาวนา** คือ ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมด้านสังคม เช่น การอยู่ร่วมกับผู้อื่น ว่าเป็นไปในทาง เบียดเบียน ก่อความเดือดร้อน ทำร้าย ละเมิด เขาหรือไม่ หรือว่าเป็นไปในทาง มีความสัมพันธ์ที่ดีงาม เกื้อกูล เป็นต้น จากการประเมินโดยการสังเกตด้านสัทภาวนาในช่วงที่ผ่านมา พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์เป็นไปในทางที่ดีงามและเกื้อกูล จึงประเมินได้ว่ามีคุณภาพอยู่ในระดับดี (๓) **จิตภาวนา** คือ ด้านจิตใจ ว่าสภาพจิตใจของนักเรียนมีความสุข ความทุกข์ ความเข้มแข็ง คุณธรรมต่าง ๆ อย่างไรบ้าง จากการประเมินโดยการสังเกตการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในช่วงที่ผ่านมา พบว่า การทำเวรประจำวัน กิจกรรมหน้าเสาธง กิจกรรมทำวัตรเช้า กิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมกีฬา กิจกรรมในวันสำคัญของชาติ ศาสนา

ภาพที่ ๓.๕ แสดงนักเรียนร่วมกิจกรรมพัฒนาจิตและเจริญปัญญา

พระมหากษัตริย์ และ กิจกรรมอื่น ๆ นักเรียนส่วนใหญ่ได้ให้ความร่วมมือและเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความเต็มใจ จึงประเมินได้ว่ามีคุณภาพอยู่ในระดับดี (๔) **ปัญญาภาวนา** คือ ด้านปัญญา เช่น ด้านความรู้ ความเข้าใจ การรู้จักคิด ความมีเหตุผล การรู้จักแสวงหาความรู้และแสดงความคิดเห็น เป็นต้น จากการประเมินโดยการสังเกตในช่วงที่ผ่านมา พบว่า นักเรียนยังจุดด้อย ในด้านปัญญา คือ ยังขาดทักษะ ด้านความรู้ ความเข้าใจ การรู้จักคิด ความมีเหตุผล การรู้จักแสวงหาความรู้และแสดงความคิดเห็น จึงประเมินได้ว่ามีคุณภาพอยู่ในระดับพอใช้

๓. ๓.๒ ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตร

โรงเรียนวัดพระพุทธรบาทเขากระโดง ได้จัดบรรยากาศและกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตรดังต่อไปนี้

๓.๓.๒.๑ ส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร โรงเรียนวัดพระพุทธรบาทเขากระโดง ได้จัดส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตรทั้งครูต่อนักเรียน ครูต่อครู นักเรียนต่อนักเรียน และครูต่อผู้ปกครอง ดังนี้ ๑) **ครูต่อนักเรียน** โรงเรียนมีระบบครูประจำชั้นเพื่อให้การปรึกษานักเรียนในแต่ละชั้นอย่างใกล้ชิด เริ่มตั้งแต่ นักเรียนเข้าสู่บริเวณของโรงเรียนในช่วงเช้าจะมีครูอยู่เวรประจำวันที่หน้าประตูทางเข้าโรงเรียน เมื่อนักเรียนลงจากรถรับส่งนักเรียนแล้วก็จะเดินเข้าประตูของโรงเรียนและยกมือไหว้แสดงความเคารพครูเวรประจำวันนั้น ๆ สำหรับนักเรียนที่มี

เวิร์กความสะอาดห้องเรียนประจำวันนั้นก็จะขึ้นไปทำเวิร์กที่ห้องของตนเอง โดยจะมีครูเดินตรวจ
 เวิร์กเพื่อตรวจสอบว่าห้องใดบ้างที่มีความสะอาดและห้องใดบ้างที่ไม่สะอาด และจะนำเอาผลการ
 ตรวจเวิร์กในวันนั้น ๆ ไปแจ้งให้นักเรียนได้ทราบร่วมกันเมื่อถึงเวลาทำกิจกรรมหน้าเสาธงชาติหาก
 ห้องใดไม่สะอาดก็จะให้กลับขึ้นไปทำเวิร์กใหม่เพื่อให้เกิดความสะอาด เมื่อถึงเวลาทำกิจกรรมหน้า
 เสาธงชาติในช่วงเช้าของแต่ละวันที่เปิดทำการเรียนการสอน โรงเรียนจะยกออกให้สัญญาณ เพื่อให้
 นักเรียนทราบและออกไปเข้าแถวทำกิจกรรมที่หน้าเสาธงชาติโดยพร้อมเพรียงกัน ในช่วงเวลานี้จะ
 มีครูประจำชั้นของแต่ละชั้นเข้าไปช่วยจัดแถว ดูแลความเป็นระเบียบ ดูแลเกี่ยวกับการแต่งกายของ
 นักเรียน และเช็คชื่อของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมหน้าเสาธงชาติที่อยู่ในความรับผิดชอบของ
 ตนเองทุกวัน สำหรับนักเรียนที่มาสาย แต่งกายไม่ถูกระเบียบก็จะมีกิจกรรมให้ฝึกเป็นรายวันไป
 เพื่อนำไปสู่การแก้ไขและพัฒนาให้ดีขึ้นต่อไป หลังจากทำกิจกรรมหน้าเสาธงชาติจบลงแล้ว
 นักเรียนแต่ละชั้นก็จะเดินแถวเข้าสู่ห้องประชุมเพื่อทำวัตรสวดมนต์เช้า ฝึกทำสมาธิ และแผ่เมตตา
 ในช่วงเวลานี้จะมีครูประจำชั้นเข้าไปช่วยจัดแถว ดูแลความเป็นระเบียบ และร่วมทำวัตรสวดมนต์เช้า
 กับนักเรียนด้วย เมื่อทำวัตรสวดมนต์เช้าจบลงนักเรียนก็จะแยกย้ายเข้าสู่ชั้นเรียนของตนเอง ในช่วง
 เวลานี้จะมีครูที่ปรึกษาเข้าไปทำกิจกรรมโฮมรูมกับนักเรียนในชั้นที่ตนเองรับผิดชอบ หลังจากนั้น
 ครูก็จะแยกย้ายไปสอนตามห้องต่าง ๆ ตามตารางสอนในวันนั้น ๆ ต่อไป ในช่วงที่ครูอยู่กับ
 นักเรียนตลอดทั้งวันครูทุกคนจะทำหน้าที่เป็นฝ่ายปกครองไปด้วย ถึงแม้ว่าโรงเรียนจะมีการแต่งตั้ง
 ครูเพื่อให้มาทำหน้าที่ฝ่ายปกครองอยู่แล้วก็ตาม แต่เมื่อครูทุกคนที่อยู่ในโรงเรียนได้เห็นนักเรียน
 ปฏิบัติผิดเกี่ยวกับระเบียบของโรงเรียนก็ต้องเข้าไปให้คำปรึกษาเพื่อนำไปสู่การแก้ไขและพัฒนา
 ให้ดีขึ้นในทันที เมื่อถึงเวลาเลิกเรียนในช่วงเวลาเย็นก่อนที่นักเรียนจะออกไปขึ้นรถกลับบ้าน จะมี
 การเข้าแถวทำกิจกรรมหน้าเสาธงชาติอีกครั้งหนึ่งเพื่อรับฟังข้อเสนอแนะจากครูเวิร์กประจำวัน
 เกี่ยวกับกิจกรรมในวันนั้น ๆ และกิจกรรมที่จะทำร่วมกันในวันต่อไปด้วย ในช่วงเวลานี้จะมีครู
 ประจำชั้นเข้าไปจัดแถว ดูแลความเป็นระเบียบและเช็คชื่อของนักเรียนที่จะขึ้นรถกลับบ้านในแต่ละ
 สายด้วย เมื่อฟังข้อเสนอแนะจากครูเวิร์กประจำวันจบลงนักเรียนก็จะร่วมกันไหว้พระสวดมนต์
 พร้อมกัน เสร็จแล้วนักเรียนก็จะเดินเรียงแถวออกทางประตูของโรงเรียนโดยมีครูเวิร์กประจำวันยืน
 อยู่ที่หน้าประตูโรงเรียน เมื่อนักเรียนเดินผ่านก็ยกมือไหว้แสดงความเคารพครูเวิร์กประจำวันนั้น ๆ
 ด้วย ในช่วงเวลานี้จะมีครูประจำชั้นเดินตามออกไปส่งนักเรียนประจำสายรถในแต่ละสายเพื่อดูแล
 ความเรียบร้อยด้วย จะเห็นได้ว่าโรงเรียนมีกิจกรรมส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตรระหว่าง
 ครูกับนักเรียนตลอดเวลาที่นักเรียนมาถึงโรงเรียนจนเลิกเรียนเลยทีเดียว ๒) ครูต่อครู โรงเรียนมี
 กิจกรรมส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตรระหว่างครูด้วยกันเองอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เช่น
 ระบบนิเทศติดตามผลภายใน คือ ทางโรงเรียนได้จัดให้มีกิจกรรมนิเทศติดตามผลภายในแบบ

กัลยาณมิตรอย่างต่อเนื่อง โดยผู้บริหารสถานศึกษาและกรรมการบริหารสถานศึกษาผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการพัฒนางานวิชาการ การเรียนการสอน และการพัฒนาผู้เรียน จะเข้ามาให้การนิเทศ เยี่ยมเยียน ชื่นชมให้กำลังใจ แก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อพัฒนางานวิชาการ การเรียนการสอน และการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดประสิทธิภาพ อย่างต่อเนื่องและเป็นกัลยาณมิตร

กิจกรรมศึกษาดูงานนอกสถานที่ คือ เมื่อมีโอกาสดังโรงเรียนจะจัดกิจกรรมศึกษาดูงานนอกสถานที่เพื่อเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้เดินทางร่วมกันเป็นหมู่คณะซึ่งจะได้มีโอกาสพูดคุยกันอย่างใกล้ชิดและทำกิจกรรมร่วมกันอย่างสนุกสนานอย่างเป็นกัลยาณมิตรมากยิ่งขึ้น

กิจกรรมแข่งขันกีฬาสัมพันธ์ คือ ทางโรงเรียนได้จัดให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนมีกิจกรรมแข่งขันกีฬาเชื่อมความสัมพันธ์กับกลุ่มโรงเรียนอื่น ๆ เพื่อเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนได้ฝึกซ้อมกีฬาประเภทต่าง ๆ ร่วมกัน ได้เดินทางไปแข่งกีฬาเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์กับกลุ่มโรงเรียนอื่น ๆ ร่วมกัน กิจกรรมเหล่านี้ถือได้ว่าทางโรงเรียนได้จัดกิจกรรมส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตรระหว่างครูด้วยกันเองอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ๓)

นักเรียนต่อนักเรียน โรงเรียนมีกิจกรรมส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตรระหว่างนักเรียนด้วยกันเองอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เช่น **กิจกรรมสภานักเรียน** คือ จัดให้มีสภานักเรียนเพื่อให้เป็นที่ประชุมรับฟังความคิดเห็นและสะท้อนปัญหาต่าง ๆ จากกรรมการสภานักเรียน ซึ่งกรรมการสภานักเรียนนี้เป็นตัวแทนที่ได้รับการเลือกตั้งมาจากนักเรียนเพื่อให้มาทำหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ตามระเบียบของโรงเรียนที่ว่าด้วยเรื่องของสภานักเรียน เมื่อนักเรียนมีปัญหาหรือมีข้อเสนอแนะกับทางโรงเรียนก็จะนำเสนอปัญหาหรือข้อเสนอแนะของตนเองผ่านตัวแทนของตนเองในสภานักเรียนเพื่อเป็นข้อมูลให้ครูและผู้บริหารโรงเรียนนำไปใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาโรงเรียนในด้านต่าง ๆ ในดีขึ้นต่อไป

กิจกรรมรื้อฟื้นต้นแบบ คือ โรงเรียนได้คัดเลือกรุ่นพี่ที่มีความประพฤติดีงามมาเป็นแบบอย่างให้รุ่นน้องได้ถือเอาเป็นต้นแบบในการเรียน โรงเรียนจะมีกิจกรรมให้รุ่นพี่ต้นแบบได้แสดงออกถึงความเป็นแบบอย่างที่ดีงามให้รุ่นน้องได้เห็นเป็นอย่างสม่ำเสมอ คือ เป็นผู้นำที่ดีงามในการจัดกิจกรรมประจำวันในแต่ละวันตั้งแต่นักเรียนเข้ามาสู่ประตูโรงเรียน เช่น ช่วยแนะนำรุ่นน้องในการดูแลความสะอาด ด้านอาคาร สถานที่และสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน เป็นแบบอย่างเรื่องจิตอาสา ช่วยครูดูแลความสงบเรียบร้อยภายในโรงเรียน ช่วยครูประจำชั้นจัดแถวช่วยดูแลความเป็นระเบียบเรียบร้อยในกิจกรรมหน้าเสาธงชาติตอนเช้า กิจกรรมภายในห้องประชุมทำวัตรสวดมนต์เช้า กิจกรรมเข้าแถวสวดมนต์เย็น กิจกรรมเข้าแถวยืนให้รุ่นน้องทำความสะอาดเมื่อเข้ามาในโรงเรียนตอนเช้าหรือออกจากโรงเรียนในตอนเย็น นอกจากนี้โรงเรียนยังได้นำเอาภาพโปสเตอร์ของรุ่นพี่ต้นแบบที่มีความประพฤติดีงามและประสบความสำเร็จได้รับรางวัลเชิดชูเกียรติในโอกาสต่าง ๆ มาติดไว้ด้านข้างหน้าประตูเข้าโรงเรียน ผังหน้าอาคารเรียน ด้านข้างผนังทางเดินขึ้น

บันไดของอาคารเรียน เป็นต้น การที่โรงเรียนจัดให้มีกิจกรรมเหล่านี้ก็เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตรระหว่างนักเรียนด้วยกันเองอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ๔) *ครูต่อผู้ปกครอง* โรงเรียนมีกิจกรรมส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตรระหว่างครูต่อผู้ปกครอง เช่น *กิจกรรมพบผู้ปกครองนักเรียน* คือ ในทุกช่วงต้นของแต่ละภาคการศึกษาโรงเรียนจะเชิญผู้ปกครองนักเรียนมาพบที่ห้องประชุมใหญ่ของโรงเรียนเพื่อชี้แจงผลการดำเนินงานของโรงเรียนในแต่ละด้านให้ผู้ปกครองได้ทราบเป็นภาพโดยรวม ภายหลังจากการชี้แจงผลการดำเนินงานของโรงเรียนในแต่ละด้านในห้องประชุมใหญ่จบลงแล้ว ทางโรงเรียนได้เชิญผู้ปกครองให้เข้าไปพบปะกับครูที่ปรึกษาของนักเรียนที่อยู่ในการปกครองของผู้ปกครองเอง เพื่อให้ครูที่ปรึกษาของนักเรียนได้ชี้แจงเกี่ยวกับพฤติกรรมการเรียนของนักเรียนด้านต่าง ๆ ในภาคการศึกษาที่ผ่านมาให้ผู้ปกครองนักเรียนทราบ พร้อมกับได้มอบแบบรายงานประจำตัวนักเรียน โรงเรียนวัดพระพุทธรบาทเขากระโดง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ของแต่ละชั้นให้ผู้ปกครองรับไปเก็บไว้เพื่อตรวจสอบพฤติกรรมการเรียนของนักเรียน พร้อมกับเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้ถามปัญหาและพฤติกรรมการเรียนของนักเรียนที่อยู่ในการปกครองของตนเองอย่างเปิดเผยกันเองด้วย กิจกรรมนี้ได้ส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตรระหว่างครูต่อผู้ปกครองให้มีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน ได้มากยิ่งขึ้น *กิจกรรมออกเยี่ยมบ้านนักเรียน* คือ ในแต่ละปีการศึกษาทางโรงเรียนจะจัดให้ครูที่ปรึกษาออกเยี่ยมบ้านนักเรียนโดยให้ครูได้เข้าไปเห็นสภาพความเป็นอยู่ของนักเรียนตามความเป็นจริงซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลเพื่อนำมาพัฒนาผู้เรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรต่อไป ในการเข้าไปเยี่ยมบ้านของนักเรียนนี้ทำให้ครูมีโอกาสดำเนินการพูดคุยกับผู้ปกครองของนักเรียนอย่างใกล้ชิดและเป็นกันเอง กิจกรรมนี้ได้เป็นส่วนสำคัญที่ส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตรระหว่างครูต่อผู้ปกครองให้มีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน ได้มากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ทำให้โรงเรียนได้รับความไว้วางใจจากผู้ปกครองของนักเรียนด้วยดีตลอดมา

๓.๒.๒ ส่งเสริมบรรยากาศ

ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ใฝ่สร้างสรรค์ โรงเรียนได้จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมบรรยากาศ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ใฝ่สร้างสรรค์ ดังนี้ คือ ๑) *กิจกรรมใฝ่รู้* เช่น จัดส่งนักเรียนเข้าร่วมแข่งขันทักษะทางวิชาการในสถาบันของรัฐและเอกชนในสถานที่ต่าง ๆ จัดกิจกรรมอบรมธรรมศึกษาให้กับนักเรียนก่อนสอบธรรมศึกษาในทุกปีการศึกษา จัดส่งนักเรียน

ภาพที่ ๓.๖ แสดงคณะครูและนักเรียนร่วมปลูกป่า

เข้าสอบธรรมศึกษาในสนามสอบที่ทางคณะสงฆ์จัดขึ้นในทุกปีการศึกษาเป็นต้น ๒) *กิจกรรมใฝ่เรียน* เช่น จัดหาทุนการศึกษาให้นักเรียนที่มีผลการเรียนดีแต่ยากจน เพื่อสนับสนุนให้กำลังใจแก่นักเรียนผู้ที่มีผลการเรียนดีแต่มีฐานะยากจนให้เอาใจใส่ในการเรียนเพิ่มมากยิ่งขึ้น จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรรายวิชา คือ มีการประกวดการเขียนและอ่านบทกลอนในวันสุนทรภู่ การประกวดการเขียนเรียงความในวันพ่อและวันแม่แห่งชาติ เป็นต้น ๓) *กิจกรรมใฝ่สร้างสรรค์* เช่น ให้ครูนำนักเรียนร่วมกิจกรรมงานฌาปนกิจศพ เพื่อช่วยบริการอาหาร เครื่องดื่ม และบริการอื่น ๆ ให้กับแขกผู้มาร่วมงานศพภายในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง ให้ครูนำนักเรียนร่วมทำความสะอาดสภาพแวดล้อมภายในบริเวณวัดพระพุทธบาทเขากระโดง ให้ครูนำนักเรียนร่วมปลูกป่าในบริเวณวนอุทยานพระพุทธบาทเขากระโดง เป็นต้น

๓. ๓.๒.๓ ส่งเสริมบุคลากรและนักเรียนให้ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีต่อผู้อื่น คือ ในทุกปีการศึกษาโรงเรียนวัดพระพุทธบาทเขากระโดง จะมีกิจกรรมปฐมนิเทศครู บุคลากรทางการ

ภาพที่ ๓.๑ แสดง ผอ. โรงเรียนนำนักเรียนเตรียมสถานที่จัด

ศึกษา และนักเรียน เพื่อชี้แจงให้เข้าใจเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของบุคลากรและนักเรียนในโรงเรียน ดังนี้ คือ ๑) *อัตลักษณ์ของผู้บริหาร* เป็นผู้มีวิถีชีวิตสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม คือ ลด ละ เลิก อบายมุข และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีหลักธรรมพรหมวิหารประจำใจ มีความซื่อสัตย์ จริงใจในการทำงาน มีความเข้าใจถูกต้องในพระรัตนตรัย เป็นผู้นำถือและศรัทธาในพระพุทธศาสนา ในการบริหารโรงเรียนช่วงที่ผ่านมาผู้บริหารนอกจากจะเป็นผู้กับ

กับดูแลและสั่งการให้บุคลากรปฏิบัติงานให้เป็นไปตามนโยบายของโรงเรียนแล้ว ยังเป็นผู้นำในการลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตัวเองเพื่อให้บุคลากรและนักเรียนได้เห็นและถือเอาเป็นแบบอย่างได้ด้วย ๒) *อัตลักษณ์ของครูและบุคลากรทางการศึกษา* เป็นผู้มีวิถีชีวิตสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม ลด ละ เลิก อบายมุข และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีหลักธรรมพรหมวิหารประจำใจเป็นกัลยาณมิตร มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเจริญงอกงามตามหลักไตรสิกขา เข้าใจหลักการพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา โรงเรียนวัดพระพุทธบาทเขากระโดงไม่จัดให้มีตำแหน่งนักการภารโรงจึงเป็นหน้าที่ของครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกรูป/คนต้องช่วยกันดูแล เก็บกวาด การรักษาซ่อมบำรุงครุภัณฑ์ และอาคารสถานที่ด้วยตัวเอง ๓) *อัตลักษณ์ของนักเรียน* เป็นผู้มีคุณลักษณะ กิน อยู่ ดู ฟัง

เป็น ดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่าและมีความสุข โรงเรียนมีการกำหนดเวลาให้นักเรียนรับประทาน อาหาร มีสถานที่ให้นักเรียนรับประทานอาหารในที่ที่โรงเรียนกำหนด มีภาชนะสำหรับใส่เศษ อาหารและเครื่องดื่มนักเรียนมีภาชนะสำหรับให้นักเรียนวางถ้วยชามเมื่อรับประทานอาหารเสร็จ ห้าม นักเรียนนำอาหารและเครื่องดื่มนักเรียนทุกชนิดเข้าไปรับประทานในห้องเรียน มีให้มีเครื่องดื่มนักเรียนที่มีแอลกอฮอล์ และ มีให้มีสิ่งเสพติดในสถานศึกษา จัดรณรงค์ให้นักเรียนดูแลรักษาความสะอาดภายใน อาคารสถานที่ ห้องสุขา และห้องเรียนอย่างต่อเนื่อง จัดหาสื่อที่ส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้และเป็นกัลยาณมิตรทั้งที่เป็นภาพโปสเตอร์ คำขวัญ สุภาษิต นามาคิดไว้ในที่ที่สามารถมองเห็นได้ โดยง่าย เพื่อให้นักเรียนได้อ่านและดูอย่างต่อเนื่อง มีให้มีสื่อลามกอนาจารภายในสถานศึกษา มีการ จัดรายการข่าว สารความรู้ และเปิดเพลงที่มีเนื้อหาสร้างสรรค์ ในช่วงเวลาพักเที่ยงให้นักเรียนได้ฟัง อย่างต่อเนื่อง

๓. ๓.๒.๔ ส่งเสริม ยกย่อง เชิดชู ผู้ทำความดีเป็นประจำ ทางโรงเรียนวัดพระ พุทธบาทเขากระโดงมีกิจกรรมส่งเสริม ยกย่อง เชิดชู ผู้ทำความดีเป็นประจำ ดังนี้ ๑) กิจกรรม

กิจกรรมส่งเสริม ยกย่อง เชิดชู ผู้สร้างชื่อเสียงให้กับโรงเรียน เมื่อโรงเรียนวัดพระพุทธบาทเขา

กระโดงส่งนักเรียนเข้าร่วมแข่งขันทักษะทาง วิชาการในสถานที่ต่าง ๆ หากได้รับรางวัลจาก การแข่งขันกลับมาจะเป็นอันดับใดก็ตามทาง โรงเรียนจะมีการประกาศยกย่อง เชิดชูเกียรติ ผู้ทำ ความดี และทำชื่อเสียงให้กับทางโรงเรียน โดย ประกาศรายชื่อนักเรียนผู้ได้รับรางวัลและครูผู้ ฝึกสอนจนทำให้นักเรียนได้รับรางวัลใน ช่วงเวลาที่ทำกิจกรรมหน้าเสาธงชาติ เพื่อให้ บุคลากรและนักเรียนของโรงเรียนทั้งหมดได้ รับทราบโดยทั่วกัน และมีการถ่ายภาพนำมา จัดทำเป็นภาพโปสเตอร์ขนาดใหญ่ติดประกาศ

ไว้ในที่ที่สามารถมองเห็นได้โดยง่าย เพื่อสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรและนักเรียนคนอื่น ๆ ได้ถือเอา เป็นแบบอย่างต่อไป ๒) กิจกรรมส่งเสริม ยกย่อง เชิดชู นักเรียนผู้เป็นต้นแบบที่ดี ทางโรงเรียนวัด พระพุทธบาทเขากระโดงได้มีการสำรวจนักเรียนผู้มีวินัย มีความรับผิดชอบ ปฏิบัติตามระเบียบของ โรงเรียน ซื่อสัตย์สุจริต ประหยัด มีความเมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละเพื่อส่วนรวม เพื่อนำมา ประกาศยกย่อง เชิดชู ให้เป็นนักเรียนผู้เป็นต้นแบบที่ดี โดยการถ่ายภาพของนักเรียนผู้มีคุณลักษณะ

ดังกล่าวนำมาจัดทำเป็นภาพโปสเตอร์ขนาดใหญ่ติดประกาศไว้ในที่ที่สามารถมองเห็นได้โดยง่าย เพื่อสร้างแรงจูงใจให้นักเรียนคนอื่น ๆ ได้ถือเอาเป็นแบบอย่างต่อไป

๓. ๓.๑ ด้านกิจกรรมการพัฒนาผู้เรียน

เพื่อส่งเสริมให้ กระบวนการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา มีความชัดเจน รอบคอบ มีประสิทธิภาพ ให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาและบูรณาการในชีวิตได้จริง โรงเรียนวัดพระพุทธรบาทเขากระโดง จึงได้จัดให้มีจัดกิจกรรมการพัฒนาผู้เรียนไว้ดังนี้

๓. ๓.๑.๑ ฝึกฝนอบรมให้เกิดการ กิณ อยู่ ดู ฟัง เป็น คือ ทางโรงเรียนวัดพระพุทธรบาทเขากระโดงได้จัดกิจกรรมฝึกฝนอบรม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการ กิณ อยู่ ดู ฟัง เป็น รู้เข้าใจ เหตุผล และได้รับคุณค่าแท้ ตามหลักไตรสิกขา ดังนี้ คือ ๑) **กิจกรรมฝึกฝนอบรมให้เกิดการกิณเป็น** ในทุกปีการศึกษาทางโรงเรียนจะจัดให้มีโครงการเข้าค่ายพุทธธรรม เพื่อให้นักเรียนมาเข้าค่ายฝึกฝนอบรมคุณธรรมตามหลักสูตรตามที่โครงการกำหนด โครงการนี้จะมีกิจกรรมฝึกฝนอบรมให้เกิดการกิณเป็น เช่น กิจกรรมเดินอย่างมีสติก่อนเข้าโรงอาหาร กิจกรรมกล่าวคำพิจารณาอาหารก่อนการรับประทานอาหาร กิจกรรมรับประทานอาหารอย่างมีสติ โดย มีคิดว่า ไม่มีเสียงดัง ไม่ทำให้อาหารหก และไม่มีอาหารเหลือ กิจกรรมกล่าวขอบคุณหลังรับประทานอาหาร เป็นต้น ๒) **กิจกรรมฝึกฝนอบรมให้เกิดการอยู่เป็น** คือ กระบวนการพัฒนาผู้เรียนในแต่ละวันได้นั้นให้ผู้เรียนมีสติสัมปชัญญะกำกับ ประพฤติตนให้อยู่ในระเบียบวินัยของทางโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอโดยมีกิจกรรมฝึกฝนอบรม เช่น **กิจกรรมสร้างวินัย** คือ มาเรียนทันเวลา แต่งกายถูกระเบียบยกมือไหว้เมื่อครูเดินผ่าน เข้าแถวหน้าเสาธง เดินแถวเข้าห้องประชุม เดินแถวออกจากโรงเรียนหลังเลิกเรียนเป็นระเบียบ ทำเวรโดยไม่มีครูคอยควบคุม **กิจกรรมสร้างความรับผิดชอบ** คือ ช่วยกันทำงานที่ได้รับมอบหมาย ปฏิบัติตามตามข้อตกลงของห้องเรียน ส่งงานที่ครูมอบหมายภายในเวลาที่กำหนด มาเรียนทุกวันที่เปิดเรียน ทำงานตามที่ผู้ปกครองมอบหมาย **กิจกรรมสร้างนิสัยประหยัด** คือ ใช้วัสดุอุปกรณ์การเรียนจนหมด รักษาวัสดุอุปกรณ์หลังเลิกใช้ ดูแลเสื้อผ้าด้วยตนเอง ปิดไฟฟ้า ถูก้นน้ำ พัดลม ทุกครั้งหลังเลิกใช้ จัดเก็บสิ่งของเครื่องใช้ในห้องเรียนหลังเลิกใช้ เป็นต้น ๓) **กิจกรรมฝึกฝนอบรมให้เกิดการดูเป็น** เช่น **กิจกรรมคำขวัญ สุกายิต สกิดใจ** โดยครูและนักเรียนร่วมมือกันจัดทำคำขวัญและสุกายิต ที่ให้ข้อคิดเตือนใจในแนวทางที่สร้างสรรค์ นำมาคิดไว้ในที่ที่สามารถมองเห็นได้ง่าย เพื่อเตือนใจให้ผู้อ่านนำไปใช้ปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ **กิจกรรมต้นแบบที่ดีจากภาพ** โดยครูและนักเรียนร่วมมือกันจัดทำภาพที่เป็นสื่อเชิงสร้างสรรค์ มีลักษณะเป็นกัลยาณมิตร อาจเป็นภาพถ่ายของนักเรียนผู้ที่มีความประพฤติดี หรือ เป็นภาพถ่ายเพื่อเป็นสื่อเสริมรายวิชาในหลักสูตรก็ได้ นำมาคิดไว้ในที่ที่สามารถมองเห็นได้ง่าย เพื่อให้ผู้ที่ดูภาพสามารถนำเอาแบบอย่างจากภาพไปปฏิบัติและเสริมความรู้ในรายวิชาที่เรียนในหลักสูตรได้ **กิจกรรมการใช้สื่อการสอนแบบประสม**

โดยครูได้จัดหาสื่อการสอนที่มีความหลากหลาย ทั้งที่เป็นภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว หุ่นจำลอง หรือของจริง เป็นต้น มาใช้ในการเรียนการสอน **กิจกรรมจัดนิทรรศการในวันสำคัญ** โดยครูมอบหมายให้นักเรียนร่วมกันจัดป้ายนิทรรศการในวันสำคัญของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์เพื่อให้ผู้ชมได้ระลึกถึงเหตุการณ์อันเป็นที่มาของวันสำคัญดังกล่าว เป็นต้น ๔) **กิจกรรมฝึกฝนอบรมให้เกิดการฟังเป็น** เช่น **กิจกรรมฟังการให้โอวาทหน้าเสาธง** คือ ภายหลังจากร้องเพลงชาติจบลงทางโรงเรียนจะจัดครูเวรมาทำหน้าที่ให้โอวาทแก่นักเรียนที่หน้าธงชาติ ซึ่งมีทั้งครูเวรที่เป็นพระสงฆ์และคฤหัสถ์ผลัดเปลี่ยนกันทำหน้าที่ในแต่ละวัน **กิจกรรมสาระโดนใจทางเสียงตามสาย** คือ ในช่วงพักกลางวันในแต่ละวันจะมีการจัดรายการเสียงตามสาย โดยนักเรียนจะจัดหาสาระประเภทข่าว เรื่องเล่าเกร็ดความรู้ เพลงธรรมะ เป็นต้น มาเล่าทางเสียงตามสายให้เพื่อน ๆ นักเรียนฟัง เพื่อเป็นการผ่อนคลาย ให้ความรู้ ได้ข้อคิดที่ดี อันเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ดีในโอกาสต่อไป

๓. ๓.๑.๒ ส่งเสริมกิจกรรมการรับผิดชอบ คือ การดูแลรักษา พัฒนาอาคารสถานที่ และสภาพแวดล้อมอย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย ดังนี้ ๑) **กิจกรรมจัดเวรทำความสะอาด** โดยครูที่ปรึกษาของแต่ละห้องจะจัดทำตารางเวรทำความสะอาดภายในห้องเรียนและหน้าห้องเรียนที่ตนเองรับผิดชอบ โดยจัดแบ่งกลุ่มของนักเรียนออกเป็น ๕ กลุ่ม จัดตารางเวรทำความสะอาดออกเป็น ๕ วัน คือตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันศุกร์ และจัดนักเรียนกลุ่มที่ ๑,๒,๓,๔,๕ ลงในตารางเวรทำความสะอาดของวัน จันทร์,อังคาร,พุธ,พฤหัสบดี,ศุกร์ ตามลำดับ เพื่อให้รับผิดชอบ ดูแลรักษา ทำความสะอาดภายในห้องเรียนและหน้าห้องเรียนของตนเองโดยไม่ต้องมีครูคอยควบคุม ส่วนครูที่ปรึกษามีหน้าที่ตรวจเวร และให้คำปรึกษาแนะนำการทำเวรแก่นักเรียนในแต่ละวัน ๒) **กิจกรรมดูแลรักษา พัฒนาอาคาร สถานที่ และสภาพแวดล้อม** โดยกิจกรรมนี้มีอาณาบริเวณกว้างขวางครอบคลุมพื้นที่ของโรงเรียนและพื้นที่ของวัดพระพุทธบาทเขากระโดงทั้งหมด คือ ถือเป็นหน้าที่ของบุคลากรและนักเรียนทั้งหมดต้องรับผิดชอบร่วมกัน โดยแบ่งพื้นที่ในการดูแลรักษาและพัฒนา เป็นดังนี้ คือ **ด้านอาคาร สถานที่ และสภาพแวดล้อมของโรงเรียน** ให้ทำการดูแลรักษาและพัฒนาทุกวัน โดยมอบหมายให้ครูที่เป็นหัวหน้าฝ่ายปกครองนักเรียนเป็นผู้คอยกำกับดูแลภาพรวมทั้งหมดโดยจัดตารางให้ครูที่ปรึกษาของแต่ละห้องนำนักเรียนที่อยู่ในความรับผิดชอบมาทำการดูแลรักษาและพัฒนาโดยผลัดเปลี่ยนกันไปในแต่ละวัน ตามตารางที่ทางโรงเรียนกำหนด **ด้านอาคาร สถานที่ และสิ่งแวดล้อมของวัดพระพุทธบาทเขากระโดง** ให้ทำการดูแลรักษาและพัฒนาอย่างน้อย ๑ วันต่อสัปดาห์ โดยมอบหมายให้ครูที่เป็นหัวหน้าฝ่ายปกครองนักเรียนเป็นผู้คอยกำกับดูแลภาพรวมทั้งหมด และให้ครูที่ทำการสอนในคาบนั้นมาเป็นผู้คอยกำกับดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิด สำหรับแนวทางในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการดูแลรักษาและพัฒนาให้นำเอาวิธีการที่กำหนดไว้ในด้านอาคาร สถานที่ และสภาพแวดล้อมของโรงเรียนมาใช้ได้โดยอนุโลม

๓. ๓.๓.๓ ส่งเสริมปฏิบัติกิจกรรมพระพุทธศาสนาอย่างเห็นคุณค่า คือ รู้เข้าใจในเหตุผลอันเป็นสาระสำคัญของกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่ตนเองเข้าไปมีส่วนร่วม มองเห็นคุณค่า สามารถนำเอาสาระและคุณค่าจากกิจกรรมเหล่านั้นไปพัฒนาคุณภาพชีวิตให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โรงเรียนวัดพระพุทธบาทเขากะโดง มีการส่งเสริมให้บุคลากรและนักเรียนปฏิบัติกิจกรรมพระพุทธศาสนาอย่างเห็นคุณค่า ดังนี้ ๑) **กิจกรรมพิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ** คือ ทุกปีการศึกษา โรงเรียนวัดพระพุทธบาทเขากะโดง ได้มีการจัดประกอบพิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ โดยได้อาราธนาผู้รับใบอนุญาตของโรงเรียนมาเป็นประธานในพิธี มีบุคลากรและนักเรียนเข้าร่วมในพิธีนี้อย่างพร้อมเพรียงกัน ในกิจกรรมนี้นอกจากจะมีการประกอบพิธีกรรมแสดงตนเป็นพุทธมามกะตามหลักที่กำหนดไว้ในศาสนพิธีแล้ว ยังได้มีการแสดงธรรม และมีพิธีกรประจำวันเป็นผู้ทำหน้าที่ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าและเหตุผลอันเป็นสาระสำคัญของกิจกรรมนี้ด้วย ๒) **กิจกรรมหล่อเทียนพรรษา** คือ เข้าร่วมในกิจกรรมประเพณีหล่อเทียนและแห่เทียนพรรษาที่ทางชุมชนหรือทางจังหวัดจัดขึ้น โดยมีครูและนักเรียนร่วมกันจัดหาความรู้ที่เป็นสาระและมีคุณค่าในประเพณีนี้นำมาจัดเป็นนิทรรศการและจัดทำเป็นป้ายรณรงค์ให้ความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้บุคลากรและนักเรียนนำไปเข้าร่วมแสดงในขบวนประเพณีแห่เทียนพรรษา โดยมีครูและนักเรียนชั้นรถที่เข้าร่วมในขบวนแห่ เพื่อบรรยายให้ความรู้แก่ผู้เข้าร่วมในขบวนแห่ และผู้มาชมขบวนประเพณีแห่เทียนพรรษาด้วย ๓) **กิจกรรมทำบุญในสถานศึกษา** คือ ทุกปีการศึกษาทางโรงเรียนวัดพระพุทธบาทเขากะโดง จะจัดให้บุคลากรและนักเรียนได้ร่วมทำบุญกับสถานศึกษา โดยมีกิจกรรม การให้ทาน เช่น ตักบาตร ถวายภัตตาหาร สมทานศีล ฟังธรรม บริหารจิตเจริญปัญญา เป็นต้น มีบุคลากรและนักเรียนเข้าร่วมในพิธีนี้อย่างพร้อมเพรียงกัน มีพิธีกรประจำวันเป็นผู้ทำหน้าที่ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าและเหตุผลอันเป็นสาระสำคัญของกิจกรรมนี้ด้วย

๓. ๓.๓.๔ จัดกิจกรรมส่งเสริมการระลึกและศรัทธาในพระรัตนตรัยเป็นประจำ คือ ทางโรงเรียนวัดพระพุทธบาทเขากะโดง ได้จัดกิจกรรมส่งเสริมการระลึกและศรัทธาในพระรัตนตรัยเป็นประจำ และในโอกาสสำคัญอย่างต่อเนื่องเป็นวิถีชีวิต ดังนี้ ๑) **กิจกรรมทำวัตรเช้า** คือ หลังจากการทำกิจกรรมหน้าเสาธงชาติในช่วงเช้าจบลงทุกวัน นักเรียนจะต้องเดินแถวเข้าห้องประชุมชั้นล่างของอาคารสังฆประชาสรรค์ เพื่อทำวัตรสวดมนต์เช้า ทำการบริหารจิตเจริญปัญญาแผ่เมตตา โดยมีครูเข้าไปกำกับดูแล และร่วมทำวัตรเช้าด้วย เมื่อกิจกรรมทำวัตรเช้าจบลงนักเรียนก็จะแยกย้ายกันไปเข้าห้องเรียนตามตารางเรียนของแต่ละวันต่อไป ๒) **กิจกรรมเข้าแถวสวดมนต์เย็น** หลังจากการเรียนคาบสุดท้ายในแต่ละวันก่อนออกจากโรงเรียนนักเรียน จะต้องร่วมกิจกรรมเข้าแถวหน้าเสาธงชาติ เพื่อให้ครูประจำสายรดในแต่ละสายตรวจสอบรายชื่อเพื่อยืนยันการมาเรียนของนักเรียนอีกครั้งหนึ่ง ครูเวรในวันนั้นจะทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ ให้นักเรียน

ทราบ หากมีกิจกรรมที่จะต้องทำในวันต่อไป ครูเวรก็จะแจ้งให้นักเรียนทราบว่าต้องเตรียมความพร้อมอย่างไรบ้าง จากนั้นนักเรียนก็จะทำกิจกรรมสวดมนต์เย็นพร้อมกัน เมื่อสวดมนต์จบลงก็จะเดินแถวออกทางประตูของโรงเรียนไปขึ้นรับส่งนักเรียนในแต่ละสายด้วยความเป็นระเบียบต่อไป

๓) **กิจกรรมสมาทานศีลในวันพระ** หากการมาเรียนตรงกับวันพระก่อนทำวัตรเช้าของวันนั้น พระอาจารย์รูปที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำทำวัตรเช้าในวันนั้นจะแจ้งให้นักเรียนทราบว่าวันนี้นักเรียนต้องประกอบพิธีสมาทานศีลในวันพระก่อน หลังจากนั้นจึงประกอบกิจกรรมทำวัตรเช้าต่อไป ๔) **กิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา** คือ ในวันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา และวันมาฆบูชา โรงเรียนจะให้นักเรียนจัดบอร์ดแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เหล่านั้น มีกิจกรรมการฟังพระธรรมเทศนา มีกิจกรรมการเวียนเทียนรอบพระอุโบสถ ของวัดพระพุทธบาทเขากระโดง การจัดกิจกรรมเหล่านี้ก็เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้ระลึกและศรัทธาในพระรัตนตรัยเป็นประจำ คือ ขอมรับนับถือเอาพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นที่พึ่ง เป็นที่ระลึกในการทำความคิดตลอดไป

๓.๓ .๕ ส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วม และเห็นคุณค่าในการรักษา

พระพุทธศาสนา คือ คนในประเทศไทยในส่วนเป็นผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนา พระมหากษัตริย์ไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันทุกพระองค์ทรงเป็นพุทธมามกะ โรงเรียนวัดพระพุทธบาทเขากระโดงจึงส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วม และเห็นคุณค่าในการรักษาพระพุทธศาสนา ดังนี้ ๑) **จัดสาระพระพุทธศาสนาไว้ในหลักสูตรสถานศึกษา** คือ การจัดการเรียนการสอนจะเน้นการบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับทุกกลุ่มสาระ และเน้นให้ผู้เรียนได้เห็นถึงความสำคัญของพระพุทธศาสนาต่อสังคมไทย เช่น พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันหลักของสังคมไทย และพระพุทธศาสนาเป็นสภาพแวดล้อมที่กว้างขวางครอบคลุมสังคมไทยเนื่องจาก คนไทยส่วนใหญ่เป็นผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนา พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ทรงเป็นพุทธมามกะ ในประเทศไทยมีพุทธศาสนสถานจำนวนมาก ครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ในทุกภูมิภาคของประเทศไทย ๒) **กิจกรรมการปฏิบัติหน้าที่ และมารยาทชาวพุทธ** เช่น จัดกิจกรรมพิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ กิจกรรมอบรมและสอบธรรมศึกษา กิจกรรมการเข้าค่ายพุทธธรรม กิจกรรมการเข้าร่วมประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ที่ทางวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ หรือชุมชนจัดขึ้น เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงความเอาใจใส่ในการส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วม และเห็นคุณค่าในการรักษาพระพุทธศาสนา ซึ่งโรงเรียนได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องตลอดมา

๓.๔ ด้านผลสำเร็จที่เกิดจากการใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารการศึกษา

ผลสำเร็จเป็นสิ่งที่จะบอกให้เราทราบว่าการทำงานในช่วงที่ผ่านมาได้ทำให้งานบรรลุเป้าหมายตามที่ได้กำหนดไว้ในนโยบายและวัตถุประสงค์ของโรงเรียนในแต่ละด้านได้มาก

น้อยเพียงใด ดังนั้นในหัวข้อนี้จะได้ศึกษาด้านผลสำเร็จที่เกิดจากการใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารการศึกษา ของโรงเรียนวัดพระพุทธรบาทเขากระโดงในช่วงที่ผ่านมาได้ทำให้การดำเนินงานในแต่ละด้านบรรลุเป้าหมายตามที่ได้กำหนดไว้ในนโยบายและวัตถุประสงค์ของโรงเรียนมาน้อยเพียงใด ผลสำเร็จที่จะนำมาศึกษาในหัวข้อนี้แบ่งออกเป็น ๒ หัวข้อ คือ ๑) ด้านสถานศึกษา และ ๒) ด้านชุมชน ซึ่งรายละเอียดของแต่ละหัวข้อจะได้ทำการศึกษาตามลำดับดังนี้

๓.๔.๑ ด้านสถานศึกษา

สถานศึกษาเป็นปัจจัยภายนอก(ปรโตโมสะ) ที่มีความสำคัญต่อการเรียนรู้เป็นอย่างมาก

ภาพที่ ๓.๕ แสดงนักเรียนร่วมกิจกรรมทำบุญในชุมชน

มาก พระพุทธศาสนาได้เน้นให้เห็นถึงความสำคัญเกี่ยวกับสถานที่ที่ใช้ในการฝึกฝนพัฒนามนุษย์เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีมีอยู่หลายเหตุการณ์ เช่น เจ้าชายสิทธัตถะเมื่อมีพระชนมายุ ๗ พรรษา ได้ประทับนั่งใต้ต้นหว่านในบรรยากาศที่เงียบสงบเพื่อเจริญอานาปานสติกรรมฐาน ทรง

เลือกสถานที่ตำบลอุเวลาเสนานิคม ที่ใกล้ขีดธรรมชาติและชุมชนสำหรับบำเพ็ญเพียร ขณะตรัสรู้ประทับ ณ ใต้ต้นโพธิ์ ภายหลังจากตรัสรู้แล้วทรงเปลี่ยนจากต้นโพธิ์ไปประทับใต้ต้นไทรและต้นไม้อื่น ๆ อีก ทรงกำหนดเรื่องความสะอาดและความมีระเบียบไว้ในพระวินัยปิฎกว่าด้วยเสนาสนวัตรและเสนาสนชั้นระกะ ทรงแสดงภาวะที่เอื้อ เกื้อกูล เหมาะสม สะดวกสบายของสภาพแวดล้อม ซึ่งประปรายมาไว้มี ๓ ประการ คือ สัปปายะ ๑ พระเจ้าพิมพิสารเมื่อทรงสร้างวัดถวายในพระพุทธศาสนาเป็นวัดแรก ได้ดำริถึงสถานที่ที่จะนำมาสร้างวัดว่า “ไม่ไกลและไม่ไกลจากหมู่บ้านนัก สะดวกแก่การไปวัดและมาจากวัด เหมาะที่ประชาชนจะไปพบพระได้ กลางวันไม่เป็นที่พลุกพล่าน กลางคืนเงียบสงัด ไม่มีเสียงอึกทึก ไม่เป็นที่สัญจรไปมา เหมาะแก่การประกอบกิจของผู้ต้องการความสงบ และเหมาะแก่การบำเพ็ญสมณะธรรม”^{๐๙} เป็นต้น เหตุการณ์เหล่านี้ได้เน้นให้เห็นถึงความสำคัญเกี่ยวกับสถานที่เพื่อใช้ในการจัดการศึกษาได้เป็นอย่างดี ผลสำเร็จด้านสถานศึกษาที่จะนำมาศึกษาในหัวข้อนี้แบ่งออกเป็น ๒ หัวข้อ คือ ๑) ด้านปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ ๒)

^{๐๙}วิ.ม. (ไทย).๔/๕๕/๖๑.

ด้าน กระบวนการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ซึ่งรายละเอียดของแต่ละหัวข้อจะได้ทำการศึกษาตามลำดับดังนี้

๓.๔.๑.๑ ด้านปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ คือ เป็นการเตรียมความพร้อมให้เกิดขึ้นก่อนที่จะมีการดำเนินการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมทั้งปัจจัยภายนอก(ปร โด โฆสะ) ซึ่งได้แก่ทรัพยากรที่จะนำมาใช้ในการบริหารจัดการศึกษาทั้งหมด และความพร้อมภายใน(โยนิโสมนสิการ) คือ ความเข้าใจอย่างถูกต้องในกระบวนการตั้งแต่ต้นตลอดถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้ทั้งหมดในทุกขั้นตอน ปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิเหล่านี้จึงเป็นสิ่งบ่งชี้ผลสำเร็จที่เกิดจากการใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารการศึกษาได้อย่างดี ดังนั้นในการบอกถึงผลสำเร็จของโรงเรียนวัดพระพุทธรบาทเขากระโดงจึงต้องประเมินจากปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิในแต่ละด้านว่าได้ดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบายและได้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่โรงเรียนกำหนดไว้มากน้อยเพียงใด ซึ่งจะนำมาพิจารณาในแต่ละด้านดังนี้

๑) ด้านบุคลากร ผู้บริหาร ส่วนใหญ่เป็นผู้มีวิถีชีวิตสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม คือ ลด ละ เลิก อบายมุข และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีหลักธรรมพรหมวิหารประจำใจ มีความซื่อสัตย์ จริงใจในการทำงาน มีความเข้าใจถูกต้องในพระรัตนตรัย เป็นผู้นับถือและศรัทธาในพระพุทธศาสนา ครูและบุคลากรทางการศึกษา ส่วนใหญ่เป็นผู้มีวิถีชีวิตสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม ลด ละ เลิก อบายมุข และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีหลักธรรมพรหมวิหารประจำใจ เป็นกัลยาณมิตร มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเจริญงอกงามตามหลักไตรสิกขา เข้าใจ หลักการพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา ในด้านบุคลากรส่วนน้อยอีกจำนวนหนึ่งยังจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นผู้มีวิถีชีวิตสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมต่อไป ผู้วิจัยประเมินจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม พบว่า โรงเรียนวัดพระพุทธรบาทเขากระโดง ด้านบุคลากรส่วนใหญ่เป็นผู้มีวิถีชีวิตสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม มีคุณภาพอยู่ในระดับดี

๒) ด้านระบบบริหารและหลักสูตรสถานศึกษา มีตราสาร ที่กำหนดระบบบริหาร ปรัชญา วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย อย่างชัดเจน โดยมีจุดเน้นในการพัฒนาโรงเรียนแบบวิถีพุทธ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารโรงเรียน และบริหารดำเนินงานอย่างต่อเนื่องโดยให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม ปลูกฝังศรัทธา สร้างเสริมปัญญาในพระพุทธศาสนาให้เกิดขึ้นกับบุคลากรและผู้เกี่ยวข้อง ร่วมมือกับผู้ปกครอง วัด และชุมชน เพื่อพัฒนาผู้เรียนและชุมชน มีการนิเทศ กำกับติดตาม การดำเนินงานของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง มีระบบตรวจสอบ ประเมินผล และเปิดโอกาสให้มีการเสนอแนะอย่างเป็นกัลยาณมิตรเพื่อการพัฒนาโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง มีหลักสูตรสถานศึกษา คือ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ที่ให้แนวทางการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความสมดุล ทั้งทางสมอง และพหุปัญญา กำหนดให้ผู้เรียนเรียนรู้ ๘ กลุ่มสาระการเรียนรู้ คือ

ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และ ภาษาต่างประเทศ เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตาม ปรัชญา วิสัยทัศน์ พันธกิจ หลักสูตร นโยบาย เป้าหมาย และกลยุทธ์ ในหลักสูตรสถานศึกษา หน่วย การเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ ของโรงเรียนวัดพระพุทธรบาทเขากระโดง จึงได้มีการบูรณา การหลักไตรสิกขาเข้าไปในมาตรฐานการเรียนรู้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ในทุก ๆ กลุ่มสาระการเรียนรู้ ผู้วิจัยประเมินจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม พบว่า โรงเรียนวัดพระพุทธรบาทเขากระโดง มีระบบบริหารและหลักสูตรสถานศึกษา อยู่ในระดับดี

๓) ด้านงบประมาณ มีแหล่งที่มาของงบประมาณ คือ งบอุดหนุน รายบุคคลที่รัฐบาลจัดให้ในแต่ละปีการศึกษา เป็นแหล่งรายได้หลักที่นำมาใช้จ่ายในการบริหารงาน ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นจะได้ค่าใช้จ่ายต่อบุคคลละ ๑๒,๖๔๗ บาท และระดับมัธยมศึกษา ตอนปลายจะได้ค่าใช้จ่ายต่อบุคคลละ ๑๒,๕๔๗ บาท มีประสิทธิภาพในการบริหารงบประมาณ โดยได้จัดระบบในการบริหารงบประมาณอย่างเป็นระบบ ได้แก่ งานการเงินและบัญชี งานพัสดุ และครุภัณฑ์ และงานจัดซื้อและจัดจ้าง มีคุณภาพในการบริหารงบประมาณ คือ จัดระบบการ บริหารงบประมาณให้เกิด ความคล่องตัว ความรวดเร็ว ความโปร่งใส และ ตรวจสอบได้ ผู้วิจัยได้ เข้าไปสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมตลอดเวลาตั้งแต่โรงเรียนได้เปิดดำเนินการเป็นต้นมาได้พบว่า โรงเรียนได้มีระบบในการบริหารงบประมาณอย่างโปร่งใสเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และ นโยบายของโรงเรียน และเกิดประสิทธิภาพสูงสุด เห็นได้จาก พระครูสังฆาจารย์ (เที่ยง ปภังกร) ผู้รับใบอนุญาต ของโรงเรียนและ พระครูปริยัติกัทรคุณ (เสนอ สิริภทฺโท) ผู้อำนวยการของ โรงเรียน ในปัจจุบันได้เข้ามาเป็นผู้บริหารโดยที่ท่านไม่ได้รับเงินเดือนหรือเงินประจำตำแหน่ง จาก ทางโรงเรียนเลย นอกจากท่านจะไม่ได้รับค่าตอบแทนแล้ว ท่านทั้งสองรูปนี้ยังได้บริจาคทุนทรัพย์ สนับสนุนในการก่อตั้งและพัฒนาโรงเรียนตลอดมา ผู้วิจัยประเมินจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม พบว่า โรงเรียนวัดพระพุทธรบาทเขากระโดง มีแหล่งที่มาของงบประมาณ มีประสิทธิภาพในการ บริหารงบประมาณ และมีคุณภาพในการบริหารงบประมาณ อยู่ในระดับดี

๔) ด้านอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม มีอาคารเรียนสังฆประชาสรรค์ จำนวน ๑ หลัง ซึ่งคณะสงฆ์ ได้สร้างถวาย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต สุรินทร์ วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ และ ผู้บริหารโรงเรียนวัดพระพุทธรบาทเขากระโดงได้ขอใช้อาคาร เรียนหลังนี้เพื่อใช้ในการจัดการศึกษา มีสถานที่ คือ สถานที่ของวัดพระพุทธรบาทเขากระโดง ซึ่ง ตั้งอยู่ เลขที่ ๑ หมู่ที่ ๑๑ บ้านน้ำซับ ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวนเนื้อที่ ประมาณ ๕๑ ไร่ การดำเนินการตั้งแต่ต้นจนถึงปัจจุบันได้รับความอุปถัมภ์ เอาใจใส่ จากพระครูสังฆาจารย์ (เที่ยง ปภังกร) เจ้าอาวาสวัดพระพุทธรบาทเขากระโดง ด้วยดีเสมอมา ด้านสภาพแวดล้อม

คือ มีสภาพแวดล้อมที่ดีและสวยงาม ด้านทางทิศเหนือติดกับถนนคอนกรีต ที่ตัดมาจากถนนสายบุรีรัมย์-ประโคนชัย ขึ้นไปสู่ววนอุทยานพระพุทธรบาทเขากระโดง ด้านทางทิศตะวันออกติดกับภูเขาและป่าซึ่งเป็นเขตของวนอุทยานพระพุทธรบาทเขากระโดง ด้านทางทิศใต้ติดกับวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์และทุ่งนา ด้านทิศตะวันตกติดกับถนนสายบุรีรัมย์-ประโคนชัย สภาพแวดล้อมโดยทั่วไปมีความสะอาด เมื่อเข้าสู่บริเวณวัดจะเห็นภาพของความสะอาด มีถึงสำหรับทั้งเศษขยะตั้งไว้ในที่เหมาะสม มีความปลอดภัย มีความสงบ ร่มรื่น เรียบง่าย ใกล้ชิดธรรมชาติ มีทั้งภูเขาและป่าไม้อยู่ติดกับโรงเรียน มีป้ายนิเทศบอกให้ผู้เข้ามาในบริเวณวัดได้รับทราบเกี่ยวกับสถานที่ต่าง ๆ ที่อยู่ภายในบริเวณวัดและแหล่งที่อยู่ใกล้เคียง มีป้ายคติธรรม ป้ายคำขวัญคุณธรรม ติดไว้ตามต้นไม้ในบริเวณวัดและโรงเรียน มีการจัดประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียนหรือและห้องประชุมของโรงเรียน ในบริเวณวัดและโรงเรียนปราศจากอบายมุข สิ่งเสพติด และสิ่งมอมเมาทุกชนิด ผู้วิจัยได้ประเมินจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม พบว่า โรงเรียนวัดพระพุทธรบาทเขากระโดง มีอาคาร สถานที่ และสภาพแวดล้อม อยู่ในระดับดี

๕) สื่อและแหล่งการเรียนรู้ มีห้องสมุดภายในโรงเรียน ปัจจุบันถึงแม้ว่าจะมีหนังสือไว้ให้บริการยังไม่มากนักแต่ก็ถือได้ว่าเป็นการเริ่มต้นที่ดี เพราะเมื่อโรงเรียนมีห้องสมุดแล้วต่อไปก็จะจัดหาหนังสือเข้าเพิ่มได้อีก มีแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น คือ ได้เชิญปราชญ์ในชุมชนเข้ามาให้ความรู้ มีทั้งที่เป็นครั้งคราวและเชิญมาเป็นครูสอนพิเศษ สำหรับครูพิเศษนี้ทางโรงเรียนได้เชิญข้าราชการผู้ที่เกษียณอายุราชการแล้วเข้ามาช่วยสอนประจำเนื่องจากเห็นว่าบุคคลเหล่านี้เป็นผู้มีประสบการณ์ในการสอนมาอย่างยาวนานจึงถือเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญในท้องถิ่น ธรรมชาติในวนอุทยานพระพุทธรบาทเขากระโดงที่อยู่ใกล้กับโรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้อีกแห่งหนึ่งที่ให้นักเรียนเข้าไปศึกษา เช่น พันธุ์ไม้ชนิดต่าง ๆ พืชสมุนไพร ปล่องภูเขาไฟที่เคยปะทุขึ้นที่นี่เมื่อหลายล้านปีก่อน แต่ในปัจจุบันภูเขาไฟดังกล่าวได้ดับสนิทไปเรียบร้อยแล้ว เป็นต้น มีเทคโนโลยีสารสนเทศ คือ อินเทอร์เน็ต ซีดีรอม สื่ออิเล็กทรอนิกส์และประเภทเทคนิคต่าง ๆ ไว้ให้ ครู บุคลากรทางการศึกษา และนักเรียนได้เข้าไปศึกษาค้นคว้าหาข้อมูล นำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนและนำมาใช้ประกอบการทำรายงานในกลุ่มสาระต่าง ๆ ในปัจจุบันทางโรงเรียนยังมีจำนวนเครื่องคอมพิวเตอร์น้อย แต่ก็ได้พยายามจัดหาเพิ่มอยู่เรื่อย ๆ คาดว่าในอนาคตอันใกล้ทางโรงเรียนจะสามารถจัดหาเครื่องคอมพิวเตอร์มาไว้เพื่อให้บริการแก่ ครู บุคลากรทางการศึกษา และนักเรียนได้อย่างพอเพียง ผู้วิจัยได้ประเมินจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม พบว่า โรงเรียนวัดพระพุทธรบาทเขากระโดง มีสื่อและแหล่งการเรียนรู้ อยู่ในระดับพอใช้

๖) อุปกรณ์การศึกษา มีอุปกรณ์ในห้องเรียน คือ มี โต๊ะ เก้าอี้ ของผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา และนักเรียน รวมประมาณ ๘๐๐ ตัว มีกระดานไวท์บอร์ด (Wytebord)

ติดตั้งไว้ให้ทุกห้องเพื่อให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีปากกาเขียนไวท์บอร์ด (Wytbord Marker) สำหรับเขียนกระดานไวท์บอร์ด ไว้บริการครูและบุคลากรทางการศึกษา มีป้ายนิเทศ มีอุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้ประกอบการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ วิชาคณิตศาสตร์ และวิชาอื่นๆ และมีอุปกรณ์ทำความสะอาด ไว้ให้บริการทุก ๆ ห้องเรียน เมื่อต้องการใช้งานครูหรือนักเรียนสามารถนำมาใช้ได้ทันที มีอุปกรณ์การเรียนสำหรับนักเรียน คือ เครื่องแบบนักเรียน ชุดนักเรียน รองเท้า ถุงเท้า เข็มขัด เข็มตราโรงเรียน หนังสือเรียน ปากกา สมุด กระเป๋านักเรียน การดำเนินการในช่วงที่ผ่านมาส่วนใหญ่ทางโรงเรียนได้รับจากรัฐบาลซึ่งจ่ายให้เป็นเงินอุดหนุนเรียนฟรี ๑๕ ปี ก่อนเปิดปีการศึกษาทางโรงเรียนจะแจ้งไปยังผู้ปกครองให้มารับ อุปกรณ์การเรียนสำหรับนักเรียนตามนโยบายเรียนฟรี ๑๕ ปี อย่างมีคุณภาพของรัฐบาล พร้อมชี้แจงขั้นตอนการปฏิบัติให้ถูกต้องตามระเบียบปฏิบัติตามที่ทางราชการกำหนด มีอุปกรณ์สำนักงาน คือ ประเภทครุภัณฑ์ (Durable) เช่น โต๊ะ เก้าอี้ คอมพิวเตอร์ เครื่องถ่ายเอกสาร เครื่องปริ้นเตอร์ เครื่องโทรศัพท์ ตู้เก็บเอกสาร อุปกรณ์ทำความสะอาด เป็นต้น ประเภทวัสดุ (Material) เช่น กระดาษ ปากกาเขียนไวท์บอร์ด หมึกเครื่องปริ้นเตอร์ หมึกเครื่องถ่ายเอกสาร เวชภัณฑ์ เป็นต้น มีไว้บริการสำหรับผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา และนักเรียนบางอย่างมีไว้ให้บริการในห้องสำนักงาน และบางอย่างมีไว้ให้บริการในห้องพักครู ผู้วิจัยได้ประเมินจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม พบว่า โรงเรียนวัดพระพุทธรบาทเขากระโดง มีอุปกรณ์การศึกษา อยู่ในระดับดี

๑) สาธารณูปโภคพื้นฐานและสวัสดิการ โรงเรียนวัดพระพุทธรบาทเขากระโดง มีสาธารณูปโภคพื้นฐาน (Public utilities) คือ มีถังบรรจุน้ำเพื่ออุปโภคและบริโภค มีโรงอาหาร เพื่อขายอาหารและเครื่องดื่ม มีห้องพยาบาล เตียงคนไข้ อุปกรณ์ปฐมพยาบาลเบื้องต้น มีระบบไฟฟ้า เพื่อให้แสงสว่างและการใช้อุปกรณ์ไฟฟ้าของบุคลากรและนักเรียน มีระบบน้ำประปาเพื่อแจกจ่ายน้ำใช้ในการอุปโภคและบริโภค มีรถโดยสารประจำทาง วิ่งรับส่งผู้โดยสารผ่านถนนหน้าโรงเรียน มีที่เก็บ ที่ทิ้งขยะ และอุปกรณ์ทำความสะอาดไว้ให้บริการตามสถานที่ต่าง ๆ เป็นต้น มีสวัสดิการ (Welfare) คือ ครูมีสวัสดิการตามสิทธิ์ ที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ หรือ ประกาศ ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนเอกชน เช่น ในปัจจุบันครูมีสวัสดิการด้านค่ารักษาพยาบาลให้แก่ตนเองและบิดาหรือมารดา เป็นต้น นักเรียนมีสวัสดิการ คือ ได้รับสวัสดิการเรียนฟรี ๑๕ อย่างมีคุณภาพ ได้รับอุปกรณ์การเรียนฟรี ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการกำหนดมาตรการช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนเอกชนเป็นเงินอุดหนุนค่าหนังสือเรียน อุปกรณ์การเรียน เครื่องแบบนักเรียนและกิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียน พ.ศ. ๒๕๕๒ นักเรียนได้รับประกันอุบัติเหตุ และจัดรถรับส่งไปกลับฟรี ทุกปีการศึกษา เป็นต้น ผู้วิจัยได้ประเมินจากการสังเกตแบบมี

ส่วนร่วม พบว่า โรงเรียนวัดพระพุทธรูปเขากระโดง สาธารณูปโภคพื้นฐานและสวัสดิการ อยู่ในระดับดี

๓.๔.๑.๒ ด้านกระบวนการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา คือ การนำเอาปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ ซึ่งเป็นทรัพยากรทางการบริหารที่มีอยู่มาใช้ในการดำเนินงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานทั้ง ๓ ด้าน คือ ด้านการเรียนการสอนที่บูรณาการหลักไตรสิกขา ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตร และด้านกิจกรรมการพัฒนาผู้เรียน เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายและบรรลุมิติวัตถุประสงค์ของโรงเรียน ภาพของผลสำเร็จที่เกิดจากกระบวนการพัฒนาตามหลักไตรสิกขามีดังต่อไปนี้

๑) ด้านการเรียนการสอนที่บูรณาการหลักไตรสิกขา คือ กระบวนการจัดการเรียนรู้ มีการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการหลักไตรสิกขาในทุกกลุ่มสาระให้เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน จุดเน้นการดำเนินการพัฒนานักเรียน คือ บูรณาการหลักไตรสิกขาทั้งในกิจกรรมการเรียนการสอนตาม และกิจกรรมวิถีชีวิตต่าง ๆ ที่ส่งเสริม “การกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็นมีการส่งเสริมการนำหลักธรรมมาเป็นฐานการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา คือ นำหลักศีลมาใช้ในการพัฒนาอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม ให้มีความสะอาด ความปลอดภัย นำหลักสมาธิมาใช้ในการพัฒนาจิตใจ นำหลักปัญญามาใช้เป็นฐานการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา มีการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง มีกิจกรรมเสริมเนื้อหารายวิชาตามหลักสูตร จัดหาสื่อและแหล่งการเรียนรู้ไว้ให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง มีสื่อออนไลน์ที่ส่งเสริมการใฝ่รู้และให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง มีการจัดกิจกรรมการบริหารจิตและเจริญปัญญาทั้งในการเรียนการสอนและในกิจกรรมประจำวัน คือ มีกิจกรรมทำวัตรเช้าแปล แผ่เมตตา นั่งสมาธิ ก่อนขึ้นเรียน มีการทำสมาธิก่อนการเรียนการสอนในแต่ละรายวิชา การใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ มีการใช้สื่อที่ส่งเสริมการใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง โดยสื่อที่นำมาใช้ได้มีส่วนกระตุ้นความสนใจของนักเรียนต่อเรื่องที่เรียน มีการ เชิญปราชญ์ทางพระพุทธศาสนามาร่วมสอนนักเรียนทั้งที่เป็นพระสงฆ์และคฤหัสถ์ มีการศึกษานอกสถานที่ โดยพานักเรียนไปศึกษาจากแหล่งความรู้นอกห้องเรียนหรือชุมชน นำนักเรียนไปเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติที่มีอยู่ในบริเวณวนอุทยานเขากระโดงที่อยู่ใกล้กับโรงเรียน จัดนักเรียนไปเรียนรู้เกี่ยวกับศาสนสถานในท้องถิ่นพร้อมกับทำความสะอาดในบริเวณสถานที่ในท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วย มีการจัดรถพานักเรียนไปทัศนศึกษาชมธรรมชาติทางทะเล ตลอดจนนำศิลปวัฒนธรรม นอกชุมชนในสถานที่ต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง การวัดและประเมินผลการสอน มีการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ครอบคลุมตามหลักภาวนา ๔ คือ กายภาวนา สีลภาวนา จิตภาวนา และ ปัญญาภาวนา

๒) ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตร

คือ มีการส่งเสริม

ความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร คือได้จัดส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตรทั้งครูต่อนักเรียน ครูต่อครู นักเรียนต่อนักเรียน และครูต่อผู้ปกครอง ดังนี้ การส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตรระหว่างครูต่อนักเรียน คือ มีระบบครูประจำชั้นเพื่อให้การปรึกษานักเรียนในแต่ละชั้นอย่างใกล้ชิด ในช่วงที่ครูอยู่กับนักเรียนตลอดทั้งวันครูทุกคนจะทำหน้าที่เป็นฝ่ายปกครองไปด้วย การส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตรระหว่างครูต่อครู คือ มีระบบนิเทศติดตามผลภายใน โดยผู้บริหารสถานศึกษาและกรรมการบริหารสถานศึกษา จะเข้ามาให้การนิเทศ เยี่ยมเยียน ชื่นชมให้กำลังใจ แก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา อย่างต่อเนื่อง มีกิจกรรมศึกษาดูงานนอกสถานที่ เพื่อเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้เดินทางร่วมกันเป็นหมู่คณะซึ่งจะมีโอกาสพูดคุยกันและทำกิจกรรมร่วมกัน มีกิจกรรมแข่งขันกีฬาสัมพันธ์ เพื่อให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาแข่งขันกีฬา เชื่อมความสัมพันธ์กับกลุ่มโรงเรียนอื่น ๆ ให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้ฝึกซ้อมกีฬาร่วมกัน เดินทางไปแข่งกีฬาเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์กับกลุ่มโรงเรียนอื่น ๆ ร่วมกัน การส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตรระหว่างนักเรียนต่อนักเรียน คือ มีกิจกรรมสภานักเรียน เพื่อให้เป็นที่ประชุมรับฟังความคิดเห็นและสะท้อนปัญหาต่าง ๆ เพื่อเป็นข้อมูลให้ครูและผู้บริหารโรงเรียนนำไปใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาโรงเรียนในด้านต่าง ๆ ในคิซัน มีกิจกรรมรุ่นพี่ต้นแบบ คือได้มีการคัดเลือกรุ่นพี่ที่มีความประพฤติดีงามมาเป็นแบบอย่างให้รุ่นน้องได้ถือเอาเป็นต้นแบบในการเรียนอย่างต่อเนื่อง การส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตรระหว่างครูต่อผู้ปกครอง คือมีกิจกรรมพบผู้ปกครองนักเรียน ทุกช่วงต้นของแต่ละภาคการศึกษาจะเชิญผู้ปกครองนักเรียนมาพบที่ห้องประชุมใหญ่ของโรงเรียนเพื่อชี้แจงผลการดำเนินงานของโรงเรียนในแต่ละด้านให้ผู้ปกครองได้ทราบ มีกิจกรรมออกเยี่ยมบ้านนักเรียน เพื่อให้ครูได้เข้าไปเห็นสภาพความเป็นอยู่ของนักเรียนตามความเป็นจริงมีโอกาสได้พบปะพูดคุยกับผู้ปกครองของนักเรียนอย่างใกล้ชิดและเป็นกันเอง มี *การส่งเสริมบรรยากาศ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ใฝ่สร้างสรรค์* คือ มีกิจกรรมใฝ่รู้ เช่น จัดส่งนักเรียนเข้าร่วมแข่งขันทักษะทางวิชาการในสถาบันของรัฐและเอกชนในสถานที่ต่าง ๆ จัดกิจกรรมอบรมธรรม และ จัดส่งนักเรียนเข้าสอบธรรมศึกษาในสนามสอบที่ทางคณะสงฆ์จัดขึ้นในทุกปีการศึกษา มีกิจกรรมใฝ่เรียน เช่น จัดกิจกรรมการประกวดการเขียนและอ่านบทกลอนในวันสุนทรภู่ การประกวดการเขียนเรียงความในวันพ่อและวันแม่แห่งชาติ มีกิจกรรมใฝ่สร้างสรรค์ เช่น ให้นักเรียนร่วมกิจกรรมงานฉาปนกิจศพ ให้นักเรียนร่วมทำความสะอาดแวดล้อมภายในบริเวณวัดพระพุทธบาทเขากระโดง ให้นักเรียนร่วมปลูกป่าในบริเวณวนอุทยานพระพุทธบาทเขากระโดง เป็นต้น *ส่งเสริมบุคลากรและนักเรียนให้ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีต่อผู้อื่น* คือ ในทุกปีการศึกษาโรงเรียนวัดพระพุทธบาทเขากระโดง มีกิจกรรมปฐมนิเทศครู บุคลากรทางการศึกษา และ

นักเรียน เพื่อชี้แจงให้เข้าใจเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของบุคลากรและนักเรียนในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง
ส่งเสริม ยกย่อง เชิดชูผู้ทำความดีเป็นประจำ คือ มีกิจกรรมกิจกรรมส่งเสริม ยกย่อง เชิดชู ผู้สร้าง
ชื่อเสียงให้กับโรงเรียน เช่น การประกาศยกย่อง เชิดชูเกียรติ ผู้ทำความดี และทำชื่อเสียงให้กับทาง
โรงเรียน มีกิจกรรมส่งเสริม ยกย่อง เชิดชู นักเรียนผู้เป็นต้นแบบที่ดี โดยการถ่ายภาพโปสเตอร์
ขนาดใหญ่ติดประกาศไว้ในที่สามารถมองเห็นได้ง่าย เพื่อให้เป็นแบบอย่างที่ดีของนักเรียนคนอื่น ๆ

๓) ด้านกิจกรรมการพัฒนาผู้เรียน คือ *ฝึกฝนอบรมให้เกิดการ กิณ อยู่ ดู ฟัง เป็น* เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการรู้ เข้าใจเหตุผล และได้รับคุณค่าแท้ ตามหลักไตรสิกขาซึ่งมีกิจกรรม
ดังนี้ กิจกรรมฝึกฝนอบรมให้เกิดการกิณเป็น โดยการจัดให้นักเรียนร่วมโครงการเข้าค่ายพุทธธรรม
โครงการนี้มีกิจกรรมฝึกฝนอบรมให้เกิดการกิณเป็น เช่น กิจกรรมเดินอย่างมีสติก่อนเข้าโรงอาหาร
กิจกรรมกล่าวคำพิจารณาอาหารก่อนการรับประทานอาหาร กิจกรรมรับประทานอาหารอย่างมีสติ
โดยมีกติกากว่า ไม่มีเสียงดัง ไม่ทำให้อาหารหก ไม่มีอาหารเหลือ และกล่าวขอบคุณหลังรับประทาน
อาหาร เป็นต้น กิจกรรมฝึกฝนอบรมให้เกิดการอยู่เป็น เช่น กิจกรรมสร้างวินัย กิจกรรมสร้างความ
รับผิดชอบ กิจกรรมสร้างนิสัยประหยัด เป็นต้น กิจกรรมฝึกฝนอบรมให้เกิดการดูเป็น เช่น กิจกรรม
คำขวัญ สุภายิต สกิดใจ กิจกรรมต้นแบบที่ดีจากภาพ กิจกรรมการใช้สื่อการสอนแบบประสม
กิจกรรมจัดนิทรรศการในวันสำคัญ เป็นต้น กิจกรรมฝึกฝนอบรมให้เกิดการฟังเป็น เช่น กิจกรรม
ฟังการให้อวาทหน้าเสาธง กิจกรรมสาระโดนใจทางเสียงตามสาย เป็นต้น *ส่งเสริมกิจกรรมการ
รับผิดชอบ* คือ การดูแลรักษา พัฒนาอาคาร สถานที่ และสภาพแวดล้อมอย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย
ดังนี้ กิจกรรมจัดเวรทำความสะอาด โดยจัดทำตารางเวรทำความสะอาดภายในห้องเรียนและหน้า
ห้องเรียนที่ตนเองรับผิดชอบ และกิจกรรมดูแลรักษา พัฒนาอาคาร สถานที่ และสภาพแวดล้อม
โดยกิจกรรมนี้มีอาณาบริเวณกว้างขวางครอบคลุมพื้นที่ของโรงเรียนและพื้นที่ของวัดพระพุทธรบาท
เขกระโดงทั้งหมด *ส่งเสริมปฏิบัติกิจกรรมพระพุทธศาสนาอย่างเห็นคุณค่า* คือ รู้เข้าใจในเหตุผล
อันเป็นสาระสำคัญของกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่ตนเองเข้าไปมีส่วนร่วม มองเห็นคุณค่า
สามารถนำเอาสาระและคุณค่าจากกิจกรรมเหล่านั้นไปพัฒนาคุณภาพชีวิตให้อยู่ในสังคมได้อย่างมี
ความสุข เช่น กิจกรรมพิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ กิจกรรมหล่อเทียนพรรษา กิจกรรมทำบุญใน
สถานศึกษา เป็นต้น *จัดกิจกรรมส่งเสริมการระลึกและศรัทธาในพระรัตนตรัยเป็น* ประจำ คือ
กิจกรรมที่ส่งเสริมการระลึกและศรัทธาในพระรัตนตรัยเป็นประจำ และในโอกาสสำคัญอย่าง
ต่อเนื่องเป็นวิถีชีวิต เช่น กิจกรรมทำวัตรเช้า กิจกรรมเข้าแถวสวดมนต์เย็น กิจกรรมสมาทานศีลใน
วันพระ กิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น *ส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วม และเห็น
คุณค่าในการรักษาพระพุทธศาสนา* คือ คนในประเทศไทยในส่วนเป็นผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนา
พระมหากษัตริย์ไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันทุกพระองค์ทรงเป็นพุทธมามกะ จึงได้ส่งเสริมให้

นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วม และเห็นคุณค่าในการรักษาพระพุทธศาสนา เช่น จัด สาระ
พระพุทธศาสนาไว้ในหลักสูตรสถานศึกษา กิจกรรมการปฏิบัติหน้าที่และมารยาทชาวพุทธ เช่น
จัดกิจกรรมพิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ กิจกรรมอบรมและสอบธรรมศึกษา กิจกรรมการเข้าค่าย
พุทธธรรม กิจกรรมการเข้าร่วมประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ที่ทางวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์
หรือชุมชนจัดขึ้น เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงความเอาใจใส่ในการ ส่งเสริมให้
นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วม และเห็นคุณค่าในการรักษาพระพุทธศาสนา ซึ่งโรงเรียนได้ดำเนินการ
อย่างต่อเนื่องตลอดมา

๓. ๔.๒ ด้านชุมชน

ด้านชุมชนนี้ ประเมินจากผลสำเร็จของการบริหารสถานศึกษาที่โรงเรียนวัดพระพุทธ
บาทเขากระโดงดำเนินการอยู่ ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนอย่างไรบ้าง โดยสังเกตจากสถาบัน
หลักที่มีอยู่ในชุมชนต่อไปนี้ คือ

๓.๔.๒.๑ บ้าน ได้แก่ ครอบครัวในชุมชนมีสมาชิกที่เป็นคนดีไม่ยุ่งเกี่ยวกับ
อบายมุขไว้ช่วยเหลือครอบครัวและช่วยในการพัฒนาชุมชนเพิ่มมากขึ้น คือ นักเรียนที่เข้ามาเรียน
กับทางโรงเรียนวัดพระพุทธบาทเขา
กระโดง ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม มา
จากครอบครัวที่ยากจน บิดามารดาได้หนี
ออกจากชุมชนไม่ประกอบอาชีพใน
กรุงเทพมหานครหรือไปอยู่ในต่างจังหวัด
อื่น ๆ นักเรียนที่มาเรียนเป็นผู้ที่อาศัยอยู่กับ
ปู่ ย่า หรือ ตา ยาย เด็กเหล่านี้เป็น
ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม เมื่อเข้ามาเรียนทาง
โรงเรียนได้ให้โอกาสในการฝึกฝนและ
พัฒนาให้มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น

ภาพที่ ๑๐ แสดงนักเรียนร่วมกิจกรรมงานฉาปนกิจศพใน

โดยมีกิจกรรมจิตอาสาเพื่อให้นักเรียนออกไปร่วมกิจกรรมเพื่อชุมชนมากขึ้นในการร่วมกิจกรรมจะมีครูนำไป คอยให้คำปรึกษาดูแลอย่างใกล้ชิด เด็กนักเรียนได้ทำกิจกรรมเพื่อชุมชนที่ตนเองเข้าไปร่วม
ด้วยอย่างแท้จริง ไม่มีโอกาสเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขเนื่องจากอยู่ในความดูแลอย่างใกล้ชิดของครู
อยู่ตลอดเวลา เช่น กิจกรรมการทำความสะอาดวัดในชุมชน กิจกรรมงานฉาปนกิจศพ เพื่อช่วย
บริการอาหาร เครื่องดื่ม และบริการอื่นๆ ให้กับแขกผู้มาร่วมงานศพภายในชุมชนและชุมชน
ใกล้เคียง เป็นต้น ด้วยกิจกรรมนี้เองจึงทำให้ครอบครัวในชุมชนมีสมาชิกที่เป็นคนดีไม่ยุ่งเกี่ยวกับ
อบายมุขไว้ช่วยเหลือครอบครัวและช่วยในการพัฒนาชุมชนเพิ่มมากขึ้น

๓.

๔.๒.๑ วัด ในชุมชนได้ศานตทายาทเป็นกำลังส่งเสริมพระพุทธศาสนาเพิ่ม

มากขึ้น โรงเรียนวัดพระพุทธบาทเขากระโดง ได้นำนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนาพระพุทธศาสนาที่ทางวัดวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ ชุมชน หรือทางจังหวัดได้จัดขึ้นอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องด้วยดีเสมอมา เช่น กิจกรรมวันสำคัญในทางพระพุทธศาสนาของวัดในชุมชน กิจกรรมการปฏิบัติธรรมหรือกิจกรรมการทำบุญที่ทางวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์จัดขึ้น กิจกรรมแห่เทียนพรรษาหรือกิจกรรมในวันออกพรรษาที่ทางอำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ จัดขึ้นนักเรียน บุคลากรและนักเรียนได้

ภาพที่ ๓.๑๑ แสดงนักเรียนร่วมกิจกรรมแห่เทียนพรรษา

เข้าร่วมในกิจกรรมเหล่านี้อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ด้วยกิจกรรมนี้ทำให้วัดในชุมชนได้ศานตทายาทเป็นกำลังส่งเสริมพระพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้น

๓.

๔.๒.๑ ราชการ คือ ส่วนราชการในชุมชนมีสมาชิกที่เป็นคนดีไว้ช่วยเหลือ

งานราชการเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นปัจจุบันโรงเรียน จึงได้รับความไว้วางใจ เชื่อมันศรัทธา และได้รับความร่วมมือจากชุมชนด้วยดี เห็นได้จากที่ผู้ปกครอง ส่งลูกหลานเข้ามาเรียนกับทางโรงเรียนเพิ่มมากขึ้นทุกปี จากการเปิดดำเนินการมาปีนี้เป็นที่ ๓ ทางโรงเรียนวัดพระพุทธบาทเขากระโดงมีนักเรียนรวมทั้งสิ้น จำนวน ๕๗๕ คน โดยแยกเป็นชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน ๔๒๗ คน และชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

ภาพที่ ๓.๑๒ แสดงจำนวนนักเรียนที่เพิ่มขึ้นทุกปี

จำนวน ๑๕๒ คน^{๐๐} ต่อไปในอนาคตมีแนวโน้มว่าจะมีนักเรียนเข้ามาสมัครเรียนเพิ่มขึ้นอีก แต่เนื่องจากปัจจุบันทางโรงเรียนวัดพระพุทธรบาทเขากระโดง มีข้อจำกัดในด้านอาคารสถานที่เห็นว่าจำนวนนักเรียนที่มีอยู่ในขณะนี้ น่าจะมีความเหมาะสมดีแล้ว

สรุปจากที่ได้ศึกษามาแล้วทั้งหมดในบทนี้ทำให้ทราบว่า การบริหาร สถานศึกษาโดยใช้หลักไตรสิกขา หมายถึง กิจกรรมของกลุ่มบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมกันดำเนินการโดยการนำเอาหลักไตรสิกขามาใช้เป็นกรอบในการพัฒนาสถานศึกษาเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายของสถานศึกษาตามที่ได้กำหนดไว้ เนื้อหาที่ได้นำเสนอในบทนี้จึงเป็นการนำเสนอหลักแนวคิดในทางพระพุทธศาสนาเพื่อนำมาใช้เป็นกรอบในการพัฒนาสถานศึกษาและพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางด้านกายภาพ จิตใจ และปัญญาต่อไป การบริหาร สถานศึกษาโดยใช้หลักไตรสิกขาที่ได้นำมาศึกษาในบทนี้มีอยู่ ๔ หัวข้อหลัก ซึ่งสรุปได้ดังนี้

๑) หลักไตรสิกขา ได้แก่ อริสติกขา อริจิตตสิกขา และอริปัญญสิกขา ซึ่งมักเรียกกันง่าย ๆ สะดวก ๆ ว่า สิล สมาธิ ปัญญา ๑) *อริสติกขา* คือ การฝึกความประพฤติสุจริตทางกาย วาจา และอาชีวะ ได้แก่ รวมเอวอกรรมมรรคข้อ สัมมาวาจา สัมมากรรมันตะ และสัมมาอาชีวะ เข้ามา ว่าโดยสาระก็คือ การดำรงตนด้วยดีในสังคม รักษาระเบียบวินัย ปฏิบัติหน้าที่และความรับผิดชอบทางสังคมให้ถูกต้อง มีความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดีงามเกื้อกูลเป็นประโยชน์ ช่วยรักษาและส่งเสริมสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะในทางสังคม ให้อยู่ในภาวะเอื้ออำนวยแก่การที่ทุก ๆ คนจะสามารถดำเนินชีวิตที่ดีงามหรือปฏิบัติตามมรรคกันได้ด้วยดี ๒) *อริจิตตสิกขา* คือ การฝึกปรือในด้านคุณภาพ สมรรถภาพ และสุขภาพ ของจิต ได้รวมเอวอกรรมมรรคข้อสัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ เข้ามา ว่าโดยสาระก็คือ การฝึกให้มีจิตใจเข้มแข็ง มั่นคง แน่วแน่ ควบคุมตนได้ดี มีสมาธิ มีกำลังใจสูง ให้เป็นจิตที่สงบ ผ่องใส เป็นสุข บริสุทธิ์ ปราศจากสิ่งรบกวนหรือทำให้เศร้าหมอง อยู่ในสภาพเหมาะแก่การใช้งานมากที่สุด โดยเฉพาะการใช้ปัญญาอย่างลึกซึ้งและตรงตามความเป็นจริง ๓) *อริปัญญสิกขา* การฝึกปรือปัญญา ให้เกิดความรู้ความเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง จนถึงความหลุดพ้น มีจิตใจเป็นอิสระ ผ่องใส เบิกบานโดยสมบูรณ์

๒) ด้านปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ คือ หลักการนำรูปแบบไตรสิกขาไปใช้ในการบริหาร การศึกษาในเบื้องต้นจะต้องสร้างปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ ๒ ประการให้เกิดขึ้นมาก่อน ดังนี้

^{๐๐} โรงเรียนวัดพระพุทธรบาทเขากระโดง, “ระเบียบวาระการประชุมคณะกรรมการบริหาร โรงเรียน ครั้งที่ ๓/๒๕๕๔”, ๒๕๕๔, ๒๕๕๔. (อดสำเนา).

(๑) โปรโตโมสะ คือ องค์ประกอบฝ่ายภายนอก เป็น ปัจจัยทางสังคม เรียกง่าย ๆ ว่า วิธีการแห่งศรัทธา ซึ่งในที่นี้ได้แก่ ทรัพยากรทางการบริหารทุก ๆ ด้าน เช่น ระบบบริหารอาคารและสถานที่ หลักสูตร สื่อและแหล่งการเรียนรู้ อุปกรณ์การศึกษา สาธารณูปโภคพื้นฐานและสวัสดิการ บุคลากรและผู้เกี่ยวข้อง งบประมาณ เป็นต้น ให้มีความพร้อมที่จะใช้การได้อย่างเต็มศักยภาพในทุกด้าน

(๒) โยนิโสมนสิการ คือ องค์ประกอบฝ่ายภายใน เป็น ปัจจัยภายในตัวบุคคล เรียกง่าย ๆ ว่า วิธีการแห่งปัญญา ซึ่งในที่นี้ได้แก่ การทำความเข้าใจในกระบวนการดำเนินงานในทุกขั้นตอนอย่างถูกต้องจนเกิดเป็นสัมมาทิฐีก่อนแล้ว จึงเข้าสู่การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารการศึกษาต่อไป ด้านปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิที่โรงเรียนวัดพระพุทธรบาทเขากระโดง ได้มีการดำเนินการอยู่อย่างเป็นรูปธรรมมีดังนี้ คือ ด้านบุคลากร ด้านระบบบริหารและหลักสูตรสถานศึกษาด้านงบประมาณ ด้านอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม ด้านสื่อและแหล่งการเรียนรู้ ด้านอุปกรณ์การศึกษา และด้านสาธารณูปโภคพื้นฐานและสวัสดิการ

๓) ด้าน กระบวนการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา คือ การนำเอาปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ อันเป็นทรัพยากรทางการบริหารมาใช้ในการดำเนินงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ ด้านกระบวนการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ที่โรงเรียนวัดพระพุทธรบาทเขากระโดง ได้มีการดำเนินการอยู่อย่างเป็นรูปธรรมมีดังนี้ คือ ด้านหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการเรียนการสอนที่บูรณาการหลักไตรสิกขา ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตรและด้านกิจกรรมการพัฒนาผู้เรียน

๔) ด้านผลสำเร็จที่เกิดจากการใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารการศึกษา คือ ผลสำเร็จเป็นสิ่งที่บอกให้เราทราบว่าการทำงานในช่วงที่ผ่านมาได้ทำให้งานบรรลุเป้าหมายตามที่ได้กำหนดไว้ในนโยบายและวัตถุประสงค์ของโรงเรียนในแต่ละด้านได้มากน้อยเพียงใด ด้านผลสำเร็จที่เกิดจากการใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารการศึกษา ที่โรงเรียนวัดพระพุทธรบาทเขากระโดงได้มีการดำเนินการอยู่อย่างเป็นรูปธรรมมีดังนี้ คือ ด้านสถานศึกษา และ ด้านชุมชน